

Jarita Kangasniemi-Lintula

EI OIKEITA TAI VÄÄRIÄ, VAIN RATKAISUJA

Kirjallisuuskatsaus sosiaalityön eettisistä haasteista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma / Avoin yliopisto
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Jarita Kangasniemi-Lintula: Ei oikeita tai vääriä, vain ratkaisuja: Kirjallisuuskatsaus sosiaalityön eettisistä haasteista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma / Avoin yliopisto

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2024

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamia eettisiä haasteita ja niiden ratkaisemiseen käytettäviä keinoja. Sosiaalityö on vaativaa, muutosta tavoittelevaa asiakastyötä, johon sisältyy päätöksentekoa. Sosiaalityötä ohjaavat sen perustana olevat arvot ja eettiset periaatteet, jotka kuitenkin voivat olla ristiriidassa sosiaalityön toteuttamisen edellytysten kanssa. Tutkielman teoreettisen viitekehyksen muodostavat sosiaalityön tarkoituksen, ammatillisen luonteen ja muuttuvien toimintaympäristöjen sekä sosiaalityöhön liittyvien eettisten periaatteiden, eettisen päätöksenteon ja eettisten haasteiden teoreettinen tarkastelu.

Tutkielma on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena. Kyseisen menetelmän tarkoituksena on tuottaa synteesi, joka tarjoaa uutta tietoa valitusta aiheesta aiemman tutkimuksen pohjalta. Tämän tutkielman tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisina sosiaalityön eettiset haasteet ja niiden kohtaamiseen käytettävät ratkaisut näyttäytyvät tutkimusaineiston perusteella. Tutkimusaineisto koostuu yhdeksästä kansainvälisestä, vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista. Aineiston analyysi on toteutettu laadullisena, aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Analyysin tuloksena muodostui yhteensä seitsemän teemaa, jotka jakautuvat sosiaalityössä kohdattaviin eettisiin haasteisiin ja niiden ratkaisemiseen käytettäviin keinoihin.

Tutkielman tulosten perusteella sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään monia eettisesti haastavia tilanteita, joiden ratkaisemiseksi heillä on useita keinoja. Eettisesti haastavat tilanteet liittyvät luottamuksellisuuteen, asiakassuhteeseen, päätöksentekoon, palveluihin ja yhteistyöhön. Keinoja haastavien tilanteiden ratkaisemiseen ovat muiden ammattilaisten konsultointi, sääntöjen noudattaminen, harkintavallan ja asiantuntemuksen hyödyntäminen sekä asiakkaan osallistaminen päätöksentekoon. Sosiaalityöntekijöiden kohtaamisissa eettisissä haasteissa korostuvat tietyille asiakassektoreille ominaiset eettiset haasteet sekä osittain myös kulttuurisidonnaisuus. Tiettyihin teemoihin liittyvät eettiset haasteet kuitenkin korostuvat maasta, kulttuurista tai asiakassektorista riippumatta. Tällaisia ovat muun muassa luottamuksellisuuteen ja resurssien jakamiseen liittyvät haasteet, jotka molemmat ovat yleisimpiä sosiaalityöntekijöiden kohtaamien haasteiden teemoja. Aineistoni perusteella sosiaalityöntekijät tukeutuvat eettisesti haastavissa tilanteissa useimmin kollegoidensa ja esihenkilöidensä konsultaatioon. Sosiaalityöntekijät hyödyntävät etenkin kokeneempien kollegoiden tukea. Arkaluontoisissa tilanteissa sekä itsemääräämisoikeutta rajoitettaessa, sosiaalityöntekijät noudattavat tiukasti sääntöjä. Sääntöjen ollessa ristiriidassa asiakkaan oikeuksien kanssa, sosiaalityöntekijät hyödyntävät harkintavaltaansa.

Avainsanat: Sosiaalityö, etiikka, arvot, eettiset periaatteet, eettiset haasteet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

Taulukko- ja kuvioluettelo	2
1 JOHDANTO	3
2 SOSIAALITYÖ – MUUTOSTA TAVOITTELEVAA JA MUUTTUVAA ASIAKASTYÖTÄ.....	4
2.1 Sosiaalityö ammattina	4
2.2 Sosiaalityön muuttuvat työympäristöt.....	6
3 ETIIKKA JA ARVOT OSANA SOSIAALITYÖN PERUSTAA	7
3.1 Sosiaalityön eettiset periaatteet ja arvot.....	7
3.2 Eettiset haasteet sosiaalityön arjessa	9
4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	11
4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset	11
4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	12
4.3 Aineiston keruu, valintakriteerit ja aineiston kuvaus.....	13
4.4 Aineiston analyysi.....	18
5 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOHTAAMAT EETTISET HAASTEET	20
5.1 Eettisesti herkkä luottamuksellisuus.....	20
5.2 Asiakassuhteen moninaiset haasteet.....	23
5.3 Päätöksentekoon ja asiantuntijarooliin liittyvät haasteet	25
5.4 Palveluihin ja yhteistyöhön liittyvät haasteet	29
6 RATKAISUKEINOT EETTISTEN HAASTEIDEN SELVITTÄMISEKSI	30
6.1 Muiden asiantuntijoiden tuki ja konsultaatio	31
6.2 Sääntöjen noudattaminen, harkintavallan käyttö sekä omaan asiantuntemukseen luottaminen	32
6.3 Asiakkaan osallistaminen ja oikeuksien turvaaminen	34
7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	34
LÄHTEET.....	38

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

Taulukko 1. Tutkimusartikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit	14
Taulukko 2. Tutkimusartikkelit	15
Kuvio 1. Aineistosta tunnistetut teemat	20

1 JOHDANTO

Tärkeimpänä lähtökohtana sosiaalityön ammatilliselle toiminnalle pidetään arvoja ja etiikkaa (Raunio 2009, 82). Sosiaalityö on siis eettisesti herkkää ja arvolutautunutta työtä eikä ihme, sillä Niemelän (2011, 15) mukaan etiikan voidaan katsoa olevan keino hyvän saavuttamiselle ja ihmisen hyvän elämän edistämiseksi. Sosiaalityöntekijöiden työtä ohjaavat siis vahvasti eettiset periaatteet, joiden toteutumista työelämässä on tutkittu useista näkökulmista vuosien saatossa, niin Suomessa kuin muualla maailmassa (esim. Geisler ym. 2022; Kettunen ym. 2012; Mänttari-van der Kuip 2015; Ylinen ym. 2021). Mänttari-van der Kuipin (2015) tutkimuksen mukaan sillä, että sosiaalityöntekijät eivät voi toimia ammattieettisesti vastuullisesti, on negatiivinen vaikutus työhyvinvointiin.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalityön kerrotaan olevan ”luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä”. Voidaan siis mielestäni puhua eettisesti herkän lisäksi tavoitteellisesti vaativasta työstä. Pehkosen ja Väänänen-Fominin (2011, 7) mukaan sosiaalityön tarkoituksen toteuttaminen vaatiikin tekijöiksi vahvoja, osaavia ja eettisesti herkkiä sosiaalityön asiantuntijoita. Siksi koen, että veto- ja pitotekijöiksi alalle kaivataan monenlaisia parannuksia työntekemisen eri ulottuvuuksiin.

Ideani kandidaatintutkielman aiheeksi syntyi jo pian opintojen alettua, sillä olen kokenut arvoihin ja etiikkaan liittyvät asiat aina mielenkiintoisina ja tärkeinä, ja siksi halusin tehdä tutkielmani niihin liittyen. Itse työskennellessäni sosiaali- ja terveysalalla, olen törmännyt eettisesti haastaviin tilanteisiin sekä kokenut ristiriitaa omien arvojeni ja eettisten periaatteideni ja työelämän edellytysten välillä. Viime aikoina tätä ristiriitaa ovat aiheuttaneet muun muassa työelämän taloudelliset vaatimukset suhteessa laadukkaaseen asiakastyöhön, joita esimerkiksi Juhila (2006, 71–76) käsittelee teoksessaan.

Suurimpana vaikuttimena aihevalinnalleni ovat kuitenkin yhteiskunnalliset tekijät, sillä on yleisesti tiedossa, että sosiaalityöntekijöistä on jatkuva pula ja tietyillä sosiaalityön kentillä vaihtuvuus on erityisen suurta. Siksi on tärkeää saada tietoa niistä keinoista, joilla sosiaalityöntekijät ratkaisevat eettisesti haastavia tilanteita, jotta näiden keinojen käyttämistä voidaan tulevaisuudessa edesauttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Reamerin (2022, 28) mukaan tieto näistä keinoista on elintärkeää, jotta sosiaalityöntekijä voi hyödyntää niitä eettisesti haastavassa päätöksenteossa itseään, asiakkaita

ja muita osapuolia suojatakseen. Ajattelen, että tästä aiheesta muodostuvaa päivittyvää tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi sosiaalityön opetuksessa, jotta tuleville sosiaalityöntekijöille voidaan mahdollistaa hyvät lähtökohdat eettisesti haastavien tilanteiden kohtaamiseen.

Tämän tutkielmani tarkoituksena on tarkastella sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamia eettisiä haasteita. Olen erityisesti kiinnostunut siitä, mihin tekijöihin nämä haasteet liittyvät ja miten sosiaalityöntekijät haasteisiin vastaavat. Tavoitteenani on koota yhteenvedo siitä, millaisina sosiaalityön eettiset haasteet ja niiden kohtaamiseen käytettävät ratkaisut näyttäytyvät viime vuosina tehdyn tutkimuksen valossa. Koska viime vuodet ovat COVID-19-pandemian takia olleet poikkeuksellisia myös sosiaalityön saralla, olen kiinnostunut myös siitä, millaisia haasteita pandemia-aikaan on liittynyt. Aineistoni koostuu yhdeksästä kansainvälisestä, vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista.

Tutkielmani teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelen sosiaalityötä ammattina, erityisesti sen luonnetta vaativana muutostyönä, sekä sosiaalityön muuttuvia toimintaympäristöjä. Teoriaosuudessa kerron myös sosiaalityöhön liittyvistä eettisistä periaatteista ja arvoista sekä kuvaan sosiaalityöhön liittyviä eettisiä haasteita. Neljännessä luvussa kerron tutkielmani toteuttamisesta aina aineiston keruusta aineiston analyysiin. Viidennessä ja kuudennessa luvussa esittelen tutkielmani tulokset. Viimeiseen lukuun seitsemän olen koonnut yhteenvedon tutkielmani tuloksista sekä pohdintaa tutkielman tekemisestä ja luotettavuudesta.

2 SOSIAALITYÖ – MUUTOSTA TAVOITTELEVAA JA MUUTTUVAA ASIAKASTYÖTÄ

Tässä luvussa tarkastelen sosiaalityötä ammattina, sen tarkoitusta sekä sen luonnetta yhteiskunnallisen hyvinvoinnin edistäjänä. Kerron, miten sosiaalityötä määritellään ja mitkä sen keskeisiä tehtäviä ovat. Käsittelem myös sosiaalityön muutostavoitetta sekä alati muuttuvan maailman vaikutuksia sosiaalityön tekemiselle.

2.1 Sosiaalityö ammattina

Sosiaalityöllä tarkoitetaan käytäntöön perustuvaa ammattia ja akateemista tieteenalaa (IFSW 2014; Kananoja 2017a, 28). IFSW:n (2014) eli International Federation of Social Workers -järjestön määritelmän mukaan sosiaalityön tarkoituksena on ”edistää yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten voimaantumista ja vapautumista”. Sille keskeisiä periaatteita ovat ihmisoikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, erilaisuuden kunnioittaminen sekä

kollektiivinen vastuu (mt). Sosiaalityön kokonaisvaltainen tarkoitus on universaali, mutta sosiaalityön käytännön painopisteet vaihtelevat maittain ja aikakausittain kulloinkin vallitsevista sosioekonomisista, poliittisista, kulttuurisista ja historiallisista olosuhteista riippuen (IFSW 2014; Kananoja 2017a, 27). Kautta historian sosiaalityöhön on kuitenkin liittynyt tasapainon löytämisen jännite haavoittuvassa asemassa olevien suojelemisen sekä ihmisten itsenäisyyden ja voimaantumisen edistämisen välillä (Rogers ym. 2015, 10). Sosiaalityötä toteutetaan niin julkisorganisaatioissa kuin myös yksityisellä ja kolmannella sektorilla (Banks 2006, 1).

Suomessa sosiaalityö on osa hyvinvointipalveluiden järjestelmää ja sen keskeisenä tehtävänä on turvata huono-osaisten ihmisten selviytymistä. Sosiaalityötä ei tule sekoittaa tavanomaisissa elämäntilanteissa eläville ihmisille tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin. (Raunio 2009, 26.) Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalityön määritellään olevan ”yksilö- ja perhekohtaista asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tai perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta”.

Kananoja (2017a, 31) kertoo, että sosiaalityön käytännön tehtäviin ja niiden sisältöön vaikuttaa se, millaisessa ympäristössä sosiaalityötä toteutetaan. Hänen mukaansa tehtävät vaihtelevat asiakastyöstä eri tasoihin esimies- ja kehittämistehtäviin. Sosiaalityön ydinelementit, kuten siihen liittyvät arvot ja eettiset periaatteet, yhteiskunnallinen missio, työn tekemisen menetelmät sekä erilaiset orientaatiot, ovat pysyviä tehtävästä riippumatta (Kananoja 2017b, 173). Sosiaalityö on kuitenkin ennen kaikkea asiakastyötä, jonka keskiössä ovat ihmisten arki ja siihen liittyvät ongelmat (Juhila 2006, 11; Kananoja 2017a, 31). Asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden väliset suhteet ovat moniulotteisia ja ne voivat toteutua niin kasvokkain kuin myös välillisesti esimerkiksi asiakirjojen kautta. (Juhila 2006, 11.) Raunion mukaan (2011, 117) asiakkaan kannalta mahdollisimman hyvä toiminta onkin sosiaalityön keskeinen kysymys.

Sosiaalityön ytimessä ovat aina olleet yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset. Syrjäytymisen syitä voivat olla esimerkiksi köyhyys, työttömyys, yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen muusta syystä sekä vähäiset tai olemattomat tukiverkostot. Sosiaalityön asiakkaisiin kuuluvat siis myös kaikkein huono-osaisimmat ja marginaalissa elävät ihmiset. (Juhila 2006, 49–54; Sheppard 2021, 10–11, 49.) Juhilan (mt) mukaan sosiaalityön pyrkimyksenä on sosiaalityön asiakkaiden liittäminen takaisin yhteiskuntaan. Asiakastyön ydin on asiakkaan ja sosiaalityöntekijän kohtaaminen (mt, 202). Mönkkösen (2018) mukaan keskeinen osa näitä asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden kohtaamisia

on dialogisuus, jolla tarkoitetaan vastavuoroista keskustelua, jonka avulla pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä tilanteesta tai käsillä olevasta asiasta. Tätä muutosta tukevaa asiakastyötä sosiaalityöntekijät tekevät alati muuttuvassa yhteiskunnallisessa kontekstissa, joka väistämättä vaatii sosiaalityöltä muutoksiin mukautumista (Juhila 2018, 190; Pohjola ym. 2019, 23–25).

2.2 Sosiaalityön muuttuvat työympäristöt

Juhila (2006, 12) kuvaa sosiaalityön olevan yhteiskunnallinen instituutio, joka on oleellisesti sidoksissa vallitseviin yhteiskunnallisiin näkemyksiin, tapahtumiin ja keskusteluihin. Näin ollen sosiaalityö muuttuu yhteiskunnan ja ympäröivän maailman mukana. Suomessa sosiaalityöhön vaikuttavat muutokset ovat viime vuosina liittyneet sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukseen, maahanmuuttajien lisääntyvään määrään, väestön alueelliseen liikkuvuuteen ja ikääntymiseen sekä yhteiskunnan polarisoitumiseen ja globaaleihin muutoksiin. Yhtenä suurena muutoksena on myös teknologinen kehitys, joka tuo sosiaalityöhön omat mahdollisuutensa, mutta myös haasteensa. (Juhila 2018, 190–226; Kaartinen ym. 2018, 88–89; Kairala 2018, 211–213; Kananoja 2017c, 443–450.)

Muutamana viime vuonna suuri muutosta aiheuttanut tekijä maailmanlaajuisesti on ollut COVID-19-pandemia, joka luonnollisesti on vaikuttanut myös sosiaalityöhön. Harrikari ja kumppanit (2023, 18) kuvaavat sosiaalityön olleen suuren haasteen edessä koronapandemian aikana, sillä sosiaalityön tullessa entistä tärkeämmäksi poikkeusoloissa, oli sen aiempaa vaikeampi saavuttaa yhteiskunnallista tavoitettaan hyvinvoinnin ja sosiaalisen osallisuuden edistäjänä. Kriisiaikaan sosiaalityön tehtäviä ovat muun muassa toimeentulon turvaaminen sekä haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten tukeminen. Suomessa sosiaalityöntekijät olivat poikkeusoloissa täysin uuden edessä osana sosiaali- ja terveyspalveluiden ”etulinjaa”. (Mt.)

Farkasin ja Romaniukin (2020, 67) mukaan sosiaalityöntekijät eivät voineet pandemia-ajan poikkeusoloissa ja jatkuvasti muuttuvassa tilanteessa toteuttaa työtään sen perusarvojen mukaisesti. Samalla työntekijät altistuivat myös terveysvaaralle (mt). Myös työn tekemisen tavat muuttuivat. Fergusonin (2020, 26) mukaan COVID-19-pandemia-ajan poikkeusolot eivät kuitenkaan tarkoittaneet sitä, että sosiaalityön taloudellisista tavoitteista ja byrokraatiaan liittyvistä velvoitteista olisi luovuttu, mikä rajoitti sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia keksiä uusia tapoja tarjotakseen asiakkaille heidän tarpeitaan vastaavia palveluita.

Ahosen ja kumppaneiden (2020) mukaan Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n jäsenille tehdyssä kyselytutkimuksessa 58 prosenttia vastaajista ilmoitti siirtyneensä etätöihin. Noin puolet kyselyn vastaajista, 51 prosenttia, kertoi kokevansa asiakkaiden palvelutarpeen selvittämisen vaikeutuneen ja kolme neljäsosaa vastaajista kuvasi asiakkaidensa mahdollisuuden saada tarvitsemaansa palvelua heikentyneen koronapandemian tuomien muutosten takia. Kolmannes vastaajista ilmoitti jääneensä yksin koronapandemian aiheuttamien tunteiden ja huolten kanssa, koska eivät kokeneet saavansa esihenkilöltä riittävää tukea. (Mt.) Fritz ja kumppanit (2020) nostavatkin esille COVID-19-pandemian seurauksena ilmenneen monia eettisiä haasteita, jotka koskivat koko sosiaali- ja terveysalaa. Heidän (mt) mukaansa haasteet liittyivät muun muassa palveluiden resursointiin, asiakkaiden tarpeiden priorisointiin sekä siihen, että poikkeusolojen aikana tehtyjen päätösten seurauksia oli vaikea ennustaa. Tilanteen poikkeuksellisuuden takia sosiaalityöntekijöille laadittiin kansainväliset ohjeet eettiseen toimintaan pandemia-aikana (IFSW 2020).

3 ETIIKKA JA ARVOT OSANA SOSIAALITYÖN PERUSTAA

Tähän lukuun olen koonnut sosiaalityöhön liitettäviä eettisiä periaatteita sekä arvoja. Tarkastelen myös, millaisia eettisiä haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat päivittäisessä työssään. Etiikan käsitteellä viitataan toimintatapojen filosofiseen tarkasteluun, joten siihen liittyvissä kysymyksissä normien, arvojen ja toiminnan analysointi on välttämätöntä. Eettiset kysymykset liittyvät sekä oikeaan ja väärään että hyvään ja pahaan. Sen lähikäsite on moraalii, mutta kansankielessä etiikan kysymykset rinnastuvat moraalii kysymyksiin. Ammattietiikalla tarkoitetaan yhteistä näkemystä siitä, millaisia moraalii- ja arvoperiaatteita sekä menettelytapoja pidetään yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä ja arvostettavina ammattia toteutettaessa. (Banks 2006, 4–8; Becket & Maynard 2005, 22–23; Juujärvi ym. 2007, 13; Niemelä 2011, 14–15.)

3.1 Sosiaalityön eettiset periaatteet ja arvot

Sosiaalityössä noudatettavat eettiset ohjeet (code of ethics) pohjautuvat ammattieettisille periaatteille ja niiden on tarkoitus ohjata sosiaalityöntekijöiden toimintaa ja päätöksentekoa moraaliiesti hyväksyttävällä tavalla (Banks 2006, 77–79; Juujärvi ym. 2007, 54; Raunio 2009, 91; Reamer 2012, 299). Raunio (2009, 82) mukaan sosiaalityön eettiset periaatteet pohjautuvat modernii yhteiskunnan yleisesti hyväksytyihin arvoihin eli sosiaalityöllä ei tosiasiallisesti ole omia

arvoja ja etiikkaa. Sosiaalityön arvot ja etiikka koskevat kaikkea sosiaalityötä sekä ammatillisia yhteistyösuhteita, ei pelkästään asiakastyötä (Kananoja 2017, 177). International Federation of Social Workers -järjestö on laatinut sosiaalityön kansainväliset eettiset periaatteet ja monilla mailla on näiden lisäksi omat kansalliset periaatteensa. Sosiaalityön kansainvälisiä periaatteita ovat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja ihmisoikeuksien edistäminen, ihmisarvon tunnustaminen, luottamuksellisuuden ja yksityisyyden kunnioittaminen, ihmisen kohtelemisen kokonaisuutena, teknologian ja sosiaalisen median eettinen käyttö sekä ammatillinen rehellisyys. (IFSW 2018.)

Suomessa sosiaalityön ammattieettistä ohjeistoa ylläpitää Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n ammattieettinen lautakunta. He muun muassa tuottavat Arki, arvot ja etiikka -nimistä julkaisua, johon on kirjattu sosiaalialan ammattihenkilöstölle suunnatut eettiset ohjeet. Ohjeet ovat linjassa kansainvälisten eettisten periaatteiden kanssa. Siinä mainittuja suomalaista sosiaalityötä ohjaavia arvoja ovat ihmisarvo ja ihmisoikeudet, osallisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä henkilön kokonaisvaltaisuuden huomioiminen. (Talentia 2022.) Kananojan (2017b, 177) mukaan sosiaalityön ammatin eettisenä veloitteena on myös työn tekemisen tapojen muuttaminen sosiaalityön resursointiin vaikuttavien kunnallisten ja valtiollisten päätöksenteon ja globaalien talouden muutosten mukana.

Raunio (2011, 117) mukaan etiikka kertoo arvojen perusteella, millainen toiminta katsotaan oikeanlaiseksi. Ylinen ja Ruokolainen (2019) ovatkin tarkastelleet sosiaalityön arvoja ja etiikkaa hyve-etiikan näkökulmasta. Heidän mukaansa sosiaalityön etiikka ja arvot tulevat konkreettisiksi sosiaalityöntekijöiden hyveissä eli heidän toiminnassaan ja ajattelussaan, ja siksi he haluavat nostaa hyveet osaksi sosiaalityön eettistä keskustelua. Ylinen ja Ruokolainen (mt.) selvittivät haastattelututkimuksessaan, mitä ovat sosiaalityössä tarvittavat hyvät ominaisuudet eli sosiaalityöntekijöiden hyveet. Saamiensa tulosten mukaan sosiaalityöntekijät liittävät työhönsä monia erilaisia hyveitä, joita ovat muun muassa oikeudenmukaisuuteen, inhimillisyyteen ja ammatilliseen viisauteen liittyvät hyveet. Niiden voidaan todeta olevan linjassa sosiaalityön arvoperustan kanssa. (Mt.)

Etiikka on normatiivista ja siksi sosiaalityön ammatilliset käytännöt eivät voi perustua pelkästään etiikkaan. Tosiasioihin perustuva tieto on sosiaalityön käytännön toinen perusta etiikan rinnalla. (Raunio 2011, 117.) Sosiaalityöntekijöillä tulee olla tietoa muun muassa ammatillisiin käytäntöihin

liittyvistä velvollisuuksista ja vastuista, joihin he sitoutuvat ottaessaan sosiaalityöntekijän työn vastaan. Sosiaalityön velvollisuuksiin liittyy eettisiä jännitteitä, sillä ne voivat olla ristiriidassa keskenään. Sosiaalityöntekijällä on muun muassa velvollisuus pitää asiakkaita koskevat tiedot luottamuksellisina, mutta toisaalta heillä on myös velvollisuus suojella asiakkaita vaaroilta. Ristiriita näiden kahden velvollisuuden välillä voi ilmetä esimerkiksi tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä saa tietoonsa asiakkaan suunnittelevan itsemurhaa, jolloin hän joutuu tekemään harkintaa sen suhteen kumpaa velvollisuutta noudattaa tilanteessa. (Banks 2006, 125, 128; Becket & Maynard 2005, 103–104.)

Vaikka sosiaalityön tehtävä yhteiskunnan hyvinvoinnin edistäjänä sekä sen eettinen arvopohja ovat selkeitä, ei niiden toteuttaminen ole suoraviivaista, sillä ihmisten yhteiskunnalliset oikeudet eivät toteudu täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti. Myös sosiaalityöntekijän erilaiset vastuut, jotka liittyvät asiakkaisiin, ammattiin, työnantajaan sekä laajemmin yhteiskuntaan, voivat olla ristiriidassa keskenään. Tällöin tarvitaan eettistä harkintaa, jonka pohjana toimivat muun muassa sosiaalityön eettiset periaatteet. (Banks 2006, 128–129; Juhila 2006, 248–249; Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 7.)

3.2 Eettiset haasteet sosiaalityön arjessa

Talentia (2022, 39) korostaa, että sosiaalityö on ammatti, jossa päätöksenteko perustuu eettiseen harkintaan tiedon ja kokemuksen ohella. Eettinen harkinta edellyttää kuitenkin ammatillista autonomiaa, jolla tarkoitetaan sosiaalityöntekijän mahdollisuutta käyttää päätöksenteon pohjana omaa asiantuntemustaan (Raunio 2011, 122–124). Kananojan (2017b, 177) mukaan esteenä eettiselle työskentelylle sosiaalityössä koetaan esimerkiksi organisaatioiden toimintatavat tai riittämättömät resurssit. Banks (2006, 155–156) kertoo, että ammattieettisen päätöksenteon keskiössä ovat vastuullisuus, rationaalisuus, kontekstuaalisuus, johdonmukaisuus ja oikeudenmukaisuus, mutta siihen liittyvät kuitenkin oleellisesti myös tilanteiden yksilökohtaisuus, asenteet ja tunteet. Eettinen päätöksenteko koskee ihmisten hyvinvointia ja päätöksellä voi näin ollen olla merkittävä vaikutus asiakkaan elämään (Banks 2006, 155–156; Bugnariu 2021, 114). Työssä vastaan tulevat, eettistä pohdintaa vaativat tilanteet parantavat sosiaalityöntekijöiden ammattieettisiä taitoja ja siksi etenkin sosiaalityön harjoittelijat kokevat eettisissä päätöksentekotilanteissa hämmennystä ja ahdistusta omasta roolistaan (Banks 2006, 184; Talentia 2022, 34).

Bugnariun (2021, 114) mukaan sosiaalityöntekijät joutuvat tilanteisiin, joissa heidän tulee tehdä vaikeita päätöksiä, olivat he siihen valmiita tai eivät. Eettisen päätöksenteon keskiössä on se, että vaikka työntekijällä olisi tiedossaan käytössä olevat vaihtoehdot, hänen tulee miettiä, millaisia seurauksia päätöksellä on asiakkaan hyvinvoinnin osalta, ja valita asiakkaan tilanteen kannalta paras vaihtoehto sen mukaan. Mikäli sosiaalityöntekijällä ei ole valmiina ratkaisua, joutuu hän ensin löytämään sellaisen. Joskus ratkaisut voivat löytyä laista ja säännöksistä, joskus taas sääntöjä voi joutua soveltamaan käyttäen omaa kokemustaan ja asiantuntemustaan eli Raunion (2011, 122) kuvaamaa ammatillista autonomiaa.

Eettistä päätöksentekoa vaativia tilanteita, joissa sosiaalityöntekijä joutuu punnitsemaan, miten hänen tulee tilanteessa toimia, jotta hän toimisi eettisesti oikein, kutsutaan eettisiksi ongelmiksi, eettisiksi dilemmoiksi tai eettisiksi haasteiksi (Banks 2006, 12–13; Juujärvi ym. 2007, 13). Termien moninaisuudesta johtuen käytän tässä tutkielmassani vain yhtä termiä ”eettinen haaste”. Reamerin (2022, 27) ja Banksin (2006, 155–185) mukaan sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamat eettiset haasteet liittyvät yleisesti muun muassa resurssien rajallisuuteen ja niiden jakamiseen, luottamuksellisten tietojen hallintaan, eturistiriitoihin, teknologiaan ja dokumentaatioon sekä asiakassuhteeseen. Asiakassuhteeseen liittyviä haasteita ovat muun muassa tasapainottelu itsemääräämisoikeuden sekä henkilökohtaisten rajojen ja asiakkaan läheisyyden kanssa, ja niin sanottu kaksoisrooli eli tilanne, jossa sosiaalityöntekijä tuntee asiakkaansa myös ammatillisen suhteen ulkopuolella (mt).

Eettisesti haastavien tilanteiden kirjo on tehdyn suomalaisen tutkimuksen valossa laaja, mutta edellä mainituista yleisistä haasteista esille nousevat muun muassa resursseihin liittyvät haasteet. Esimerkiksi Ylinen ja kumppanit (2021) ovat selvittäneet tutkimuksessaan, millaiset tekijät haastavat hyveellistä, toisin sanoen eettisesti hyväksyttävää toimintaa sosiaalityössä. Heidän saamistaan tuloksista käy ilmi, että sosiaalityöntekijät kokevat muun muassa resurssien niukkuuden ja työn kuormittavuuden haastavan hyveellistä työskentelyä. Mänttari-van der Kuipin (2015) väitöskirjatutkimuksen tulosten mukaan eettisen työskentelyn haasteet liittyvät erityisesti palveluiden järjestämiseen lain määrittelemässä ajassa sekä riittävän varhaiseen puuttumiseen. Osallistuneista sosiaalityöntekijöistä 40 prosenttia koki haastavaksi työskennellä eettisesti vastuullisesti. Myös Pihlajasaari ja kumppanit (2013) toteavat tutkimuksessaan, että eettisiä haasteita koetaan muita useammin sellaisissa työyksiköissä, joissa työntekijöiden resurssit ja

toimivaltuudet ovat puutteelliset. Heidän tulostensa mukaan työntekijät raportoivat sitä enemmän eettistä kuormittuneisuutta, mitä enemmän he työssään kohtaavat eettisiä haasteita.

COVID-19-pandemia toi sosiaalityöhön uudenlaisia eettisiä haasteita sekä muutti osittain sosiaalityölle luonteenomaisia eettisiä haasteita. Pandemia-aikana esille nousseet haasteet liittyvät Banksin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksen mukaan muun muassa luottamuksellisuuteen ja yksityisyyteen, ihmisarvon ja asiakkaiden itsemääräämisoikeuden säilyttämiseen etänä työskenneltäessä sekä rajallisten resurssien jakamiseen. Ylisen ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa nostetaan esille, että erityisen haavoittuvassa asemassa pandemia-aikana olivat ikääntyneet ihmiset, minkä takia heitä tuli suojella. Lisääntynyt suojelun tarve heijastui tutkimukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden kokemuksena ikääntyneiden asiakkaiden itsemääräämisoikeuden heikkenemisestä (mt).

Eettisesti haastavissa tilanteissa sosiaalityöntekijät hyödyntävät aiemmin mainitun asiantuntemukseen perustuvan harkinnan lisäksi monesti kollegoidensa tukea ja konsultaatiota. Tämä voi tapahtua virallisesti siten, että asiakkaan tietoihin jää merkintä asian käsittelystä toisen ammattilaisen kanssa, mutta useimmiten eettistä pohdintaa tehdään epävirallisesti. Sosiaalityöntekijöille on tarjolla myös virallista eettistä konsultaatiota, esimerkiksi sosiaalityön järjestöjen kautta. (Reamer 2022, 17–24.) Banksin (2006, 184) mukaan myös sosiaalityön käytäntöjen kriittinen reflektio ja sosiaalityöntekijän rooliin sisältyvien monimutkaisuusyksien ja ristiriitojen ymmärtäminen ovat tärkeitä, sillä ne auttavat sosiaalityöntekijöitä ymmärtämään paremmin, miten ja miksi käytännön eettiset haasteet syntyvät ja voivat siten auttaa heitä eettisesti haastavien tilanteiden ratkaisemisessa.

4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielmani tarkoituksena on tarkastella sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamia eettisiä haasteita. Olen erityisesti kiinnostunut siitä, mihin tekijöihin nämä haasteet liittyvät ja miten sosiaalityöntekijät haasteisiin vastaavat. Tavoitteenani on koota yhteenveto siitä, millaisina sosiaalityön eettiset haasteet ja niiden kohtaamiseen käytettävät ratkaisut näyttäytyvät viime vuosina tehdyn tutkimuksen valossa. Koska viime vuodet ovat COVID-19-pandemian takia olleet

poikkeuksellisia myös sosiaalityön saralla, olen kiinnostunut myös siitä, millaisia haasteita pandemia-aikaan on liittynyt.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia eettisiä haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään?
2. Millaisia keinoja sosiaalityöntekijät käyttävät vastatakseen kohtaamiinsa eettisiin haasteisiin?

4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Toteutan tutkielmani laadullisena kirjallisuuskatsauksena, jossa hyödynnän integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmää. Aveyardin (2014, 2) mukaan kirjallisuuskatsaus, jota kutsutaan myös review-tutkimukseksi, on metodi, jolla tutkitaan tietystä aiheesta aiemmin tehtyä tutkimusta. Sen avulla on tarkoitus koota alkuperäistutkimuksia tutkimalla aiheesta saatu oleellinen tieto, analysoida se ja tehdä siitä ennalta-asetettujen tutkimuskysymysten mukaiset johtopäätökset. (Ks. myös Kallio 2006, 18; Leach ym. 2009, 49; Salminen 2011, 1.) Kirjallisuuskatsaus on prosessinomaisesti etenevä systemaattinen tutkimusmenetelmä, jonka on perustuttava kattavaan aihealueen tuntemukseen. Sen on oltava myös toistettavissa, mikä edellyttää tutkijalta tutkimusprosessin tarkkaa kuvausta. (Aveyard 2014, 3–4; Suhonen ym. 2016, 7.)

Aveyard (2014, 2–3) kertoo, että kirjallisuuskatsauksesta on olemassa useita erilaisia katsaustyyppisiä, joita käytetään erilaisiin tarkoituksiin. Näitä katsaustyyppisiä on tunnistettu jopa 14, mutta pääsääntöisesti tyypit jaetaan narratiivisiin eli kuvaileviin katsauksiin, systemaattisiin katsauksiin sekä meta-analyysiin. Katsaustyyppien nimeämisessä on kuitenkin lähdekohtaista eroa, minkä vuoksi ne voidaan sekoittaa toisiinsa. (Ks. myös Leach ym. 2009, 49; Suhonen ym. 2016, 8–9.) Käyttämäni integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmän katsotaan sijoittuvan systemaattisen katsauksen ja narratiivisen katsauksen välimaastoon (Salminen 2011, 8; Suhonen ym. 2016, 13). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkija seuraa tarkasti ennalta määriteltyä prosessia, johon sisältyy esimerkiksi laajaa ja kriittistä aineistonhakua ja -valintaa, läpinäkyvyyttä sekä menetelmällistä tarkkuutta. Katsauksen tarkoituksena on muodostaa synteesi, joka vastaa tarkoin määriteltyyn tutkimuskysymykseen. (Aveyard 2014, 10; Leach ym. 2009, 63, 67.) Narratiivinen kirjallisuuskatsaus taas voi puolestaan olla vapaamuotoisempi ja sitä käytetään esimerkiksi kuvailemaan tietystä aihealueesta tehtyä aiempaa tutkimusta ja sen piirteitä (Aveyard 2014, 13; Suhonen ym. 2016, 9).

Suhosen ja kumppaneiden (2016, 13) mukaan integroivan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tuottaa synteesi, joka tarjoaa uutta tietoa valitusta aiheesta aiemman tutkimuksen pohjalta. Integroivaan katsaukseen voi sisältyä sekä teoreettista että empiiristä aineistoa. Kuten systemaattiset katsaukset yleensäkin, integroiva kirjallisuuskatsaus etenee prosessimaisesti ja sen tulee sisältää kriittistä analyysia valitusta aiheesta. (Ks. myös Torraco 2005, 356, 360–363.) Integroiva katsaus on kuitenkin tutkimusaineiston valinnan ja seulonnan osalta vapaamuotoisempi kuin puhtaasti systemaattinen katsaus, mikä korostaa menetelmän narratiivista luonnetta. Integroivan kirjallisuuskatsauksen vaiheet voidaan jakaa tutkimuskysymyksen asettamiseen, aineiston hankintaan ja arviointiin, analyysin tekemiseen sekä synteessin muodostamiseen. (Salminen 2011, 8, 11.)

4.3 Aineiston keruu, valintakriteerit ja aineiston kuvaus

Aloitin systemaattisen tiedonhaun loka-marraskuun vaihteessa 2023. Alustavan tiedonhaun vaiheessa tarkoitukseni oli saada käsitys siitä, millaista tutkimusta valitsemastani aiheesta on viime vuosina tehty. Tässä vaiheessa käytin tiedonhakuun Andor ja Sociology Source Ultimate (Ebsco) - tietokantoja. Tein hakuja käyttäen erilaisia aiheeseeni liittyviä hakusanoja, kuten *social work*, *social worker*, *ethical dilemma* ja *value conflict*, sekä niiden erilaisia yhdistelmiä hakulausekkeina. Käytin sanaparien alussa ja lopussa ”-merkkiä, jotta sanapari huomioitaisiin haussa yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi käytin hauissani Boolean operaattoreita AND, OR ja NOT sekä katkaisin sanoja *-merkillä laajentaakseni osumia sanojen eri taivutusmuotoihin. Pidin tiedonhaun alusta lähtien kirjaa käyttämistäni hakusanoista ja -lausekkeista sekä hakujen rajauksista. Alustavan tiedonhaun kautta sain lisää tietoa aiheistani koskevista termeistä, joiden avulla pystyin kohdentamaan tiedonhakua vielä tehokkaammin.

Tehtyäni lukuisia testihakuja, lopulliseksi hakulausekkeeksi muodostui ("*social work**" OR "*social worker**") AND ("*ethical challenge**" OR "*ethical dilemma**" OR "*ethical conflict**" OR "*value conflict**"), sillä aiheeseeni liittyvä termistö oli vaihtelevaa. Toteutin varsinaisen tiedonhaun aikavälillä 14.11.–3.12.2023. Edellä mainitulla hakulausekkeella hakutuloksia tuli Andorista 536 kappaletta rajatessani tulokset artikkeleihin sekä vertaisarvioituihin lehtiin vuosilta 2018–2023. Rajatessani Andorissa hakua etsimään käyttämiäni hakusanoja vain artikkelin nimekkeestä ja/tai aiheesta, huomasin hausta rajautuvan pois myös tutkimukseni kannalta oleellisia artikkeleita, joten en voinut käyttää tätä rajausta. Hain tutkimuksia myös sosiaalityön tutkimukselle oleellisista tietokannoista Social Services Abstracts (ProQuest) (460 tulosta) sekä Sociology Source Ultimate

(Ebsco) (1306 tulosta). Näissä tietokannoissa rajasin julkaisuvuoden aikavälille 2018–2023 sekä haun koskemaan vain vertaisarvioituja, englanninkielisiä julkaisuja. Sociology Source Ultimate (Ebsco) -tietokantaan tein vielä lisärajoituksen tutkielmani kannalta epäoleellisten tulosten suuren määrän takia siten, että hakusanojen tuli löytyä artikkelin abstraktista, nimestä tai avainsanoista. Sain tällä haulla 77 tulosta, joiden osuvuus oli laajempaa hakua huomattavasti parempi. Yhteensä hakutuloksia tuli varsinaisessa tiedonhaussa siis 1073.

Tein alustavaa poissulkua jo silmäillessäni artikkeleiden nimiä tietokannoissa. Poissuljin selvästi epärelevantit artikkelit, joiden nimestä kävi ilmi, että ne eivät koskeneet sosiaalityötä, tai että ne koskivat vain rajattuja sosiaalityön asiakasryhmiä tai työkenttiä. Poissuljin myös artikkelit, joista ei ollut koko tekstiä saatavilla ilmaiseksi, sekä kirjallisuuskatsaukset. Tämä poissulku pienensi tulosten määrää jo huomattavasti. Tutustuin silmäillen jäljelle jääneiden artikkeleiden abstrakteihin, joiden perusteella rajasin pois sellaiset artikkelit, jotka eivät selkeästi liittyneet aiheeseeni. Sain tietokannoista myös paljon päällekkäisiä tuloksia, joten minun ei tarvinnut kaikissa tietokannoissa perehtyä erikseen jokaiseen nimen perustella mahdollisesti potentiaaliseen artikkeliin, mikäli olin perehtynyt siihen jo toisaalla. Valikoin lopulta tarkempaa lukemista varten 47 artikkelia, joiden ajattelin liittyvän aiheeseeni sekä artikkelit, joiden abstraktien perusteella en voinut vielä tehdä valintaa sisäänotosta tai poissulkemisesta. Näistä artikkeleista luin huolellisesti abstraktin, tulokset ja johtopäätökset, sekä osan kohdalla myös muita osioita. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1.) ovat esitettyinä tutkimusartikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden perusteella valitsin artikkelit tutkielmaani varten.

Taulukko 1. Tutkimusartikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin	Ei vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin
Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Ei vertaisarvioitu tutkimusartikkeli
Kvantitatiivinen ja/tai kvalitatiivinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaus
Kohderyhmänä sosiaalityöntekijät	Kohderyhmänä jokin muu kuin sosiaalityöntekijät
Tutkimus kohdistuu sosiaalityön eri sektoreille	Tutkimus kohdistuu vain tietyille sosiaalityön sektoreille
Tutkimuksen kieli englanti	Tutkimuksen kieli jokin muu kuin englanti
Tutkimusartikkeli julkaistu vuosina 2018-2023	Tutkimusartikkeli julkaistu ennen vuotta 2018
Koko teksti saatavilla maksuttomasti	Maksullinen teksti

Lopullinen aineistoni muodostuu yhdeksästä kansainvälisestä, vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, jotka vastaavat asettamiani sisäänottokriteereitä. Vaikka tutkielmani tavoitteena on tarkastella sosiaalityöntekijöiden työssään kokemia eettisiä haasteita, olen valinnut mukaan yhden artikkelin, jossa tutkimusjoukkoon kuuluu sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös sosiaaliohjaajia. Pidän tutkimuksen mukaan ottamista perusteltuna, sillä kyseessä on Suomessa toteutettu tutkimus, jonka osalta voidaan varmistua siitä, että osallistujilla on vähintään AMK-tasoinen sosiaalialan koulutus voidakseen toimia työssään sosiaaliohjaajana. Lisäksi yhdessä tutkimuksessa oli mukana sosiaalityön opiskelijoita, mutta myös tämän artikkelin mukaan ottamista pidän perusteltuna, sillä opiskelijat olivat pieni vähemmistö osallistujista (n=41, joista 5 oli opiskelijoita).

Aineistoni tutkimusartikkeleista viisi on toteutettu kvalitatiivisin ja kolme kvantitatiivisin menetelmin. Yhdessä tutkimuksessa on käytetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä, joten sitä voi kuvailla mixed-method-tutkimukseksi (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 78–81). Tutkimuksissa käytetyt menetelmät ovat pääasiassa olleet kysely ja haastattelu. Kolme tutkimuksista on tehty Espanjassa, muut tutkimukset on toteutettu Suomessa, Kreikassa, Turkissa, Puolassa, Israelissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 2.) on koottu tutkimusartikkelien keskeiset tiedot.

Taulukko 2. Tutkimusartikkelit

	Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohderyhmä, (otoskoko)	Keskeiset tulokset
1.	Viscarret, Juan-Jesús & Idareta, Francisco & Ballester, Alberto & Úriz, María-Jesús (2020) Ethical Dilemmas and Areas of Social Work Intervention in Spain. <i>Journal of Social Service Research</i> 46(1), 55–70.	Tunnistaa, minkä tyyppisiä eettisiä haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään eri asiakastyön kentillä.	Postin kautta lähetetty kvantitatiivinen kysely, johon vastasi 700 espanjalaista sosiaalityöntekijää.	Sosiaalityöntekijöiden kohtaamat haasteet ja niiden määrä vaihtelivat asiakastyön eri kentillä. Tunnistettiin myös eettisiä haasteita, joita ilmeni useammalla asiakastyön kentällä. Näitä olivat mm. luottamuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja tietojen luovutus.

2.	<p>Kesen, Nur Feyzal & Başer, Doğa & Daşbaş, Serap & Dziegielewski, Sophia F. (2021) Ethical Difficulties among Turkish Social Workers. <i>Journal of Social Service Research</i> 47(5), 681–693.</p>	<p>Tunnistaa eettiseen päätöksentekoon liittyviä haasteita, joita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään.</p>	<p>Kvalitatiivinen strukturoitu haastattelu, johon osallistui 227 turkkilaista sosiaalityöntekijää. Haastattelijoina toimivat sosiaalityön opiskelijat, jotka olivat saaneet opetusta tutkimusmenetelmistä.</p>	<p>Tunnistettiin yhdeksän eettiseen päätöksentekoon liittyvää haastetta, joita esiintyy sosiaalityön eri kentillä. Yleisimpiä olivat mm. huostaanottoon liittyvät asiat, luottamuksellisuus ja päättävien tahojen painostus.</p>
3.	<p>Juujärvi, Soile & Kallunki, Elina & Luostari, Heidi (2020) Ethical Decision-Making of Social Welfare Workers in the Transition of Services: The Ethics of Care and Justice Perspectives. <i>Ethics and Social Welfare</i> 14(1), 65–83.</p>	<p>Selvittää, miten sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät soveltavat välittämisen ja oikeudenmukaisuuden etiikkaa eettisessä päätöksenteossa, sekä millaisia eettisiä haasteita he kohtaavat uudelleenjärjestetyissä sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa Suomessa. Selvittää myös, onko työntekijäryhmien välillä eroa.</p>	<p>Kvalitatiivinen sähköinen kysely, johon vastasi 111 suomalaista sosiaalipalveluiden työntekijää (64 sosiaaliohjaajaa, 44 sosiaalityöntekijää ja 3 sosiaalityön johtajaa). Analyysivaiheessa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön johtajien vastaukset yhdistettiin (n=47).</p>	<p>Tunnistettiin kuusi erilaista päätöksentekoon liittyvää eettistä haastetta, joita sosiaalipalveluiden työntekijät kohtasivat vaihtelevasti työssään. Työntekijäryhmien välillä oli eroja: sosiaaliohjaajien kohtaamat haasteet liittyivät useimmin muiden ihmisten tarpeisiin vastaamiseen, kun taas sosiaalityöntekijöiden kohtaamat haasteet liittyivät sääntöjen ja lakien soveltamiseen.</p>
4.	<p>Glódz, Natalia & Pótorzycka, Aleksandra (2022) Perspective of Social Work in the Axiological and Ethical Dimension. <i>Czech & Slovak Social Work / Sociální Práce / Sociálna Práca</i> 22(1), 18–25.</p>	<p>Miten sosiaalityöntekijät hahmottavat eettisen toiminnan sekä eettiset haasteet työssään.</p>	<p>Kvantitatiivinen kyselytutkimus, johon vastasi 145 puolalaista sosiaalityöntekijää.</p>	<p>Tärkeimmiksi eettisiksi periaatteiksi sosiaalityöntekijät nimesivät asiakkaan hyvinvoinnin sekä asiakkaan ihmisarvon suojelemisen. Sosiaalityöntekijät kuvasivat eettisiä haasteita hankaliksi tilanteiksi, jotka saattavat aiheuttaa ahdistusta, epävarmuutta ja pelkoa. Nämä tilanteet liittyivät terveyteen, arvoihin ja pelkoon päätöksenteon seurauksista.</p>
5.	<p>Gomez-Garcia, Rogelio & Lucas-Garcia, Jezabel & Bayon-Calvo, Siro (2022)</p>	<p>Tunnistaa sosiaalityöntekijöiden kohtaamia eettisiä haasteita ja määrittellä eettiset profiilit sen</p>	<p>Kvantitatiivinen internet-kysely, johon vastasi 1071 espanjalaista sosiaalityöntekijää.</p>	<p>Yleisimmin sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamat eettiset haasteet liittyivät käytettävissä olevien</p>

	<p>Social workers' approaches to ethical dilemmas. <i>Journal of Social Work</i> 22(3), 804–823.</p>	<p>perusteella, miten usein sosiaalityöntekijät kohtaavat näitä haasteita.</p>		<p>resurssien jakamiseen, asiakkaiden itsemääräämisoikeuteen, tiedonantovelvollisuuteen, luottamuksellisuuteen sekä muiden ammattilaisten epäpätevyYTEEN. Tunnistettiin neljä eettistä profiilia: ammattilaiset, jotka kohtaavat erittäin vähän eettisiä haasteita; ammattilaiset, jotka kohtaavat vähän eettisiä haasteita; ammattilaiset, jotka kohtaavat huomattavan määrän eettisiä haasteita; sekä ammattilaiset, jotka kohtaavat paljon eettisiä haasteita.</p>
6.	<p>Chatzifotiou, Sevaste & Papouli, Eleni (2022) Social Workers Dealing with Ethical Dilemmas in the Course of Their Professional Work: The Greek Experience. <i>British Journal of Social Work</i> 52(8), 4795–4814.</p>	<p>Tutkia, millaisia eettisiä haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään, ja miten he ratkaisevat niitä.</p>	<p>Internetin kautta toteutettu mixed-methods-kyselytutkimus, johon vastasi 835 kreikkalaista sosiaalityöntekijää.</p>	<p>Tunnistettiin useita eettisiä haasteita, jotka liittyivät pääosin työntekijöiden omiin näkökulmiin ja uskomuksiin, johtamiseen tai kollegoihin. Tunnistettiin useita keinoja ratkaista eettisiä haasteita. Näitä keinoja olivat useimmin kollegoiden konsultointi, organisaation sisäisiin ohjeistuksiin perehtyminen sekä kansallisen sosiaalityön järjestön eettisten ohjeiden soveltaminen.</p>
7.	<p>Segal, Michal & Gur, Ayelet (2023) Ethical and legal dilemmas experienced by Israeli social workers during the COVID-19 pandemic. <i>Journal of Social Work</i> 23(3), 411–427.</p>	<p>Selvittää, millaisia eettisiä ja lakiin liittyviä haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään COVID-19-pandemian aikana, ja millaisia ratkaisuja he niihin soveltavat.</p>	<p>Kvalitatiivinen internet-kysely, johon vastasi 478 israelilaista sosiaalityöntekijää.</p>	<p>Kolme tunnistettua pandemia-ajan eettisiin haasteisiin liittyvää teemaa olivat huoli asiakkaiden yksityisyyden loukkaamisesta, sosiaalityöntekijöiden terveyteen kohdistuvat vaarat ja palveluiden tuottamiseen liittyvät haasteet.</p>

8.	Úriz, María-Jesús & Viscarret, Juan-Jesús & Ballesteroc, Alberto (2023) Ethical challenges of social work in Spain during COVID-19. <i>Etikk i praksis</i> 17(1), 45–57.	Selvittää pääasiallisia eettisiä haasteita, joita sosiaalityöntekijät kohtasivat COVID-19-pandemian "ensimmäisen aallon" aikana.	Kvalitatiivinen kyselytutkimus, johon vastasi 58 espanjalaista sosiaalityöntekijää. (Aineisto on osa laajempaa kansainvälistä tutkimusta, n=505).	Tunnistettiin kahdentyyppisiä eettisiä haasteita: asiakkaisiin liittyviä haasteita, kuten luottamuksellisuus, asianmukainen huolenpito ja teknologian käyttö, sekä organisaatioon liittyviä haasteita, kuten etävälineiden käyttö sekä käytäntöjen muutokset.
9.	Banks, Sarah & Rutter, Nikki (2022) Pandemic ethics: Rethinking rights, responsibilities and roles in social work. <i>British Journal of Social Work</i> 52(6), 3460–3479.	Selvittää, miten sosiaalityöntekijät reagoivat kohtaamiinsa eettisiin haasteisiin COVID-19-pandemian aikana.	Kvalitatiivinen kyselytutkimus, johon vastasi 41 sosiaalityöntekijää Yhdistyneestä kuningaskunnasta. (aineisto on osa laajempaa kansainvälistä tutkimusta, n=505).	Neljä tunnistettua reagoititapaa olivat eettinen hämmennys, eettinen ahdinko, eettinen luovuus ja eettinen oppiminen. Sosiaalityöntekijöiden kohtaamia eettisiä haasteita olivat mm. luottamuksellisen ja turvallisen suhteen ylläpitäminen etätyössä sekä tarpeiden priorisointi.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin on tarkoitus selkeyttää aineistoa tiivistämällä sitä ja tuottaa näin tutkittavasta aiheesta uutta tietoa. Hajanaisen aineiston informaatioarvoa voidaan siis kasvattaa luomalla siitä analyysin avulla mielekästä ja selkeää. Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa kahteen ryhmään sen perusteella, mikä analyysin tekemistä ohjaa. Ensimmäisen ryhmän muodostavat analyysimuodot, joissa analyysia ohjaa tietty teoreettinen tai epistemologinen asemointi. Näitä analyysimuotoja kutsutaan teorialähtöisiksi. Toiseen ryhmään katsotaan kuuluvan analyysimuodot, joita ei ohjaa lähtökohtaisesti mikään tietty teoria tai epistemologia, vaan niihin voidaan soveltaa vapaammin monia teoreettisia ja epistemologisia lähtökohtia. Näiden yhteydessä voidaan puhua aineistolähtöisestä ja teoriaohjaavasta analyysistä. (Eskola & Suoranta 2008, 137; Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 108–111.)

Olen analysoinut tämän tutkielmani aineiston aineistolähtöisesti, pyrkien muodostamaan yksittäisistä tuloksista yleistettäviä kokonaisuuksia. Tällaista analyysia kutsutaan Tuomen ja Sarajärven (2018, 107) mukaan induktiiviseksi. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijalla on

luonnollisesti olemassa tutkimusaiheestaan jo pohjatietoa ja ennakko-oletuksia, mutta niiden ei tule antaa rajoittaa aineistosta esiin nousevia teemoja. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköiden valintaa ohjaavat tutkimuksen tarkoitus ja tehtävän asettelu, mutta lähtöajatuksena on, että analyysiyksiköitä ei ole etukäteen harkittu tai sovittu. Laadullisen tutkimuksen aineistojen tarjotessa usein monia mielenkiintoisia asioita tutkittavaksi, vaatii aineistolähtöisen analyysin tekeminen tutkijalta tarkkaa rajausta tutkimustehtävän kannalta oleellisiin asioihin. (Eskola & Suoranta 2008, 151–152; Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 108.)

Menetelmänä aineiston analyysissäni olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan analysoida kirjallisia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysillä pyritään muodostamaan tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Hyödynsin analyysissäni myös teemoittelua, jonka avulla tutkittavasta aineistosta voidaan Eskolan ja Suorannan (2008, 174–175) mukaan nostaa esille tutkimustehtävän kannalta oleellisia teemoja ja analysoida niiden ilmenemistä aineistossa. Esille nousseita teemoja voidaan niiden ilmenemisen tarkastelun lisäksi esimerkiksi vertailla etsimällä niistä yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia (Aveyard 2014, 143–147; Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107).

Aloitin aineiston analyysin lukemalla tarkasti läpi kaikki tutkimukset sekä poimien tekstistä samalla jo tutkimustehtävääni liittyviä asioita. Kokosin samalla tutkimusten tarkoituksen, metodit sekä keskeisimmät tulokset erilliseen taulukkoon (Taulukko 2.). Poimiessani tutkimustehtäväni mukaisia asioita, liitin niihin samalla värin eli koodasin samaa tarkoittavat asiat samalla värillä. Eskolan ja Suorannan (2008, 154) mukaan koodaaminen on aineiston systemaattista läpikäymistä, jonka tarkoituksena on pilkkoa aineisto osiin, jotta tutkijan on helpompi tulkita sitä. Aineiston koodaaminen mahdollistaa esimerkiksi sen uudelleenryhmittämisen tai vain tutkimuksen kannalta oleellisten asioiden kokoamisen lähempään tarkasteluun (mt, 155). Koodasin tutkimusten tulos- ja yhteenveto-osioista poimimani asiat merkitsemällä ne koodille valitulla värillä tekstiin. Alustavan koodaamisen jälkeen luin tutkimuksista koodaamisvaiheessa esiin nostamiani kohtia uudelleen useampaan otteeseen, muodostaen samalla koodeista suurempia teemoja yhdistelemällä samankaltaisia koodeja saman teeman alle. Toisin sanoen teemoittelin aineiston. Tässä vaiheessa kaksi pääteemaani olivat tutkimuskysymysten mukaisesti eettiset haasteet ja keinot haasteiden ratkaisemiseksi.

Aloitin teemoittelun etsimällä merkitsemistäni koodeista samankaltaisuuksia ja pohtimalla, kumman pääteeman alle koodi tulisi sijoittaa. Saatuaani jaettua koodit pääteemojen alle, pohdin

niiden keskinäisiä suhteita jakaen ne alateemoihin. Tässä vaiheessa palasin lukemaan aineistoani uudelleen tarkoitukseni vielä suhteuttaa muodostamiani teemoja tutkimusten sisältöihin, jotta ne edustaisivat parhaalla mahdollisella tavalla aineistoani sekä vastaisivat tutkimustehtävääni. Pysin luomaan teemoistani mahdollisimman kattavia kokonaisuuksia, jotka eivät sisältäisi toistensa kanssa päällekkäisiä asioita. Huomasin kuitenkin, että minun ei ollut mahdollista täysin välttää päällekkäisyyttä, sillä teemoihini sisältyi monisyisiä asioita, jotka olivat yhteydessä toisiinsa. Lopulliset teemat muodostuivat vasta kirjoittaessani auki tuloksia. Olen merkinnyt teemat alla olevaan kuvioon (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Aineistosta tunnistetut teemat

5 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOHTAAMAT EETTISET HAASTEET

Sosiaalityö on ihmisten kanssa tehtävää työtä, jota ohjaavat sosiaalityön eettiset periaatteet ja arvot. Tästä syystä sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään laajan kirjon erilaisia tilanteita, joissa he joutuvat tekemään eettistä pohdintaa. Aineistoni perusteella sosiaalityöntekijöiden yleisimmin kohtaamat eettiset haasteet liittyvät luottamuksellisuuteen ja salassapitoon, sillä lähes kaikissa aineistoni tutkimuksissa oli tämän teeman mukaisia tuloksia. Sosiaalityöntekijät kuvaavat kohtaavansa eettisesti haastavia tilanteita myös asiakassuhteissa sekä tehdessään päätöksiä ja toimiessaan asiantuntijaroolissa. Myös palveluihin ja niiden järjestämiseen sekä yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa liittyy haasteita, joita pidetään eettisinä. Seuraavaksi avaan näitä haasteita tarkemmin.

5.1 Eettisesti herkkä luottamuksellisuus

Luottamuksellisuuteen ja salassapitoon liittyvät eettiset haasteet nousevat esille lähes kaikissa aineistoni tutkimuksissa (Banks & Rutter 2022; Chatzifotiou & Papouli 2022; Gomez-Garcia ym. 2022;

Kesen ym. 2021; Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023; Viscarret ym. 2020). Luottamuksellisuus tarkoittaa muun muassa henkilön oikeutta pitää itseään koskeva tieto salaisena ja päättää siitä, kuka ja milloin hänen tietojansa voi käsitellä, mikäli käsittelylle ei ole laissa määriteltyä perustetta (Viscarret ym. 2020). Viscarretin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksen tuloksissa luottamuksellisuus ja salassapito nousevat esille lähes kaikkia sosiaalityön alueita lävistävänä eettisenä haasteena. Erityisesti luonteenomaisena eettisenä haasteena ne kuitenkin näyttäytyvät terveys- ja sosiaalityön alueella (Kesen ym. 2021; Viscarret ym. 2020).

Kesenin ja kumppaneiden (2021) sekä Viscarretin ja kumppaneiden (2020) mukaan terveydenhuollon sektorilla asiakkaan luottamuksellisuuteen ja yksityisyyteen liittyvät asiat koskevat esimerkiksi teknologian käyttöä, asiakkaan oikeuksia itseään koskevassa tiedonjaossa sekä sitä, että luottamuksellisille haastatteluille ei ole yksityisiä alueita. Eettiseksi haasteeksi muodostuvat myös sosiaalityöntekijän työssään tietoonsa saamien, salassa pidettävien tietojen käsittely (mt). Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksen vastauksissa nostetaan esille kaksi esimerkkiä koskien asiakkaan HIV-diagnoosia. Toisessa tapauksessa sosiaalityöntekijä oli noudattanut asiakkaan toivetta olla kertomatta hänen diagnoosistaan asiakkaan perheelle. Toisessa tapauksessa taas sosiaalityöntekijä oli päättänyt kertoa asiakkaan diagnoosista tämän perheelle turvatakseen perheenjäsenten terveyttä. Näissä tapauksissa eettisen haasteen aiheutti nimenomaan pohdinta siitä, milloin asiakkaan terveystietoja tulee paljastaa muiden turvaamiseksi ja milloin noudattaa salassapitoa.

Luottamuksellisuuteen ja salassapitoon liittyvät asiat ovat tutkimusten tulosten perusteella luonteenomaisia eettisiä haasteita myös sellaisilla työkentillä, joissa sosiaalityöntekijät ovat tekemisissä monien muiden ammattilaisten kanssa. Tällöin asiakkaan henkilökohtaisten tietojen hallitseminen on haastavampaa. (Kesen ym. 2021; Viscarret ym. 2020.) Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksen osallistujat pitivät erityisen huolestuttavana esimerkiksi sitä, että muiden tieteenalojen ammattilaiset halusivat käsitellä yhteisten asiakkaiden luottamuksellisia tietoja suullisesti paikoissa, joissa oli vaarana, että sivullinen kuulee keskustelun. Viscarretin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa vankilasosiaalityö nousee esille erityisenä sosiaalityön alueena luottamuksellisuuden ja salassapidon osalta, sillä työssä tarvitaan henkilötietoja laajemmin kuin muilla sosiaalityön alueilla, koska kyseessä on perusoikeuksia rajoittava rangaistus. Eettisen haasteen luottamuksellisuuden ja salassapidon osalta vankilasosiaalityössä tuottaa erityisesti se tosiasia, että

turvallisuus menee kaiken muun edelle, joten sosiaalityöntekijät voivat joutua paljastamaan asiakkaista myös luottamuksellisia tietoja.

Banksin ja Rutterin (2022) sekä Úrizin ja kumppaneiden (2023) tutkimuksissa nousee esille, että COVID-19-pandemian aikana luottamuksellisuuteen ja salassapitoon liittyvät eettiset haasteet saivat uusia piirteitä. Pandemia-ajan haasteet johtuivat muun muassa siitä, että sosiaalityöntekijät eivät voineet tavata asiakkaita kasvotusten, vaan olivat esimerkiksi puhelinyhteyden varassa, jolloin heidän oli vaikeampi varmistua asiakkaan kokonaistilanteesta ja jopa henkilöllisyydestä. Sosiaalityöntekijät kokivat myös erittäin haastavaksi tehdä tehtäviinsä kuuluvia arviointeja esimerkiksi asiakkaan palveluntarpeesta tai tuen tarpeesta pelkästään puhelinkeskustelun varassa. (Úriz ym. 2023.) Pandemian aikaiseen sosiaalityöhön liitetään eettisinä haasteina myös luottamuksellisen ja turvallisen asiakassuhteen ylläpitäminen työskenneltäessä etänä sekä arkaluontoisten asioiden, kuten seksuaalisen hyväksikäytön käsittelyyn puhelimen välityksellä (Banks & Rutter 2022; Úriz ym. 2023).

Viscarretin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa nostetaan esille, että *asiakkaan sosiaalisen historian tai tietojen paljastamiseen* liittyvät eettiset haasteet korostuvat tiettyjen asiakasryhmien, kuten naisten kanssa tehtävässä työssä. Nämä naiset ovat usein kokeneet väkivaltaa, joten sosiaalityöntekijät joutuvat tekemään eettistä pohdintaa sen osalta, milloin asiasta tulee ilmoittaa muille viranomaisille. Tilanteisiin liittyy lisäksi pohdintaa siitä, voisiko naisten ja heidän lastensa turvallisuus mahdollisesti vaarantua, mikäli naisten tietoja annetaan eteenpäin. (Mt.) Segalin ja Gurin (2023) mukaan COVID-19-pandemia-aikaan liittyvänä eettisenä haasteena heidän tutkimuksessaan nousee esille asiakkaiden tietojen paljastamiseen liittyen se, että erilaiset avustustahot pyysivät sosiaalityöntekijöiltä tietoja asiakkaista, jotka voisivat mahdollisesti olla näiden toimijoiden avun tarpeessa. Tällaisia toimijoita olivat esimerkiksi erilaiset järjestöt ja muut voittoa tavoittelemattomat organisaatiot, joilla ei lähtökohtaisesti ollut oikeutta saada tietoa asiakkaista. Eettisen haasteen tästä tekee se, että sosiaalityöntekijät tiesivät asiakkaiden olevan enenevässä määrin avun tarpeessa, mutta he eivät voineet salassapitosäännösten estäminä antaa asiakkaiden tietoja. (Mt.)

Sosiaalityöntekijät pitävät tulosten perusteella eettisesti haastavana myös pohdintaa liittyen *ilmoitusvelvollisuuteen kolmansille osapuolille* (Kesen ym. 2021; Segal & Gur 2023; Viscarret, ym. 2020). Kesenin ja kumppaneiden (2021) sekä Viscarretin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksissa nämä haasteet liitetään erityisesti lasten kanssa työskentelyyn. Viscarretin ja kumppaneiden (2020)

tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvasivat lasten kanssa työskentelyyn liittyvän monimutkaista päätöksentekoa muun muassa siihen liittyen, milloin lapsen asioista tai käytöksestä tulisi informoida huoltajia tai esimerkiksi opettajia. Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksessa puolestaan nousevat esille kulttuuriset tekijät. Turkissa perheasioita pidetään yksityisinä, joten sosiaalityöntekijät kokivat perheväkivallasta ja lasten hyväksikäytöstä raportoimisen haastavaksi, sillä asiakkaat pyysivät heitä usein olemaan luovuttamatta tietoja muille mukana oleville henkilöille tai organisaatioille (mt). COVID-19-pandemian aikana työskennelleet sosiaalityöntekijät kuvasivat ilmoitusvelvollisuuteen liittyvien haasteiden koskeneen usein henkilöitä, jotka olivat saaneet positiivisen tuloksen koronatestistä, mutta eivät olleet valmiita sitoutumaan karanteeniin. Tällöin sosiaalityöntekijät joutuivat pohtimaan, milloin heidän on yleisen turvallisuuden nimissä ilmoitettava asiasta eteenpäin muille viranomaisille. (Segal & Gur 2023.)

5.2 Asiakassuhteen moninaiset haasteet

Henkilökohtainen suhde asiakkaaseen nousee tutkimuksissa esille eettistä pohdintaa vaativana tekijänä (Gomez-Garcia ym. 2022; Kesin ym. 2021; Viscarret, ym. 2020). Eettisesti haastavaksi koetaan esimerkiksi sosiaalityöntekijän ja alaikäisen asiakkaan epätasaväkinen valtasuhde. Alaikäinen asiakas on aina haavoittuvassa asemassa suhteessa aikuiseen työntekijään, joten asiakassuhde vaatii sosiaalityöntekijältä erityistä huomion kiinnittämistä vallankäyttöön. Perheiden ja nuorten kanssa työskenneltäessä sekä kumppanuuteen perustuvassa, esimerkiksi valmennuksellisessa työskentelyssä, haasteena on puolestaan se, miten asiakkaiden kanssa tiiviisti työskentelevät sosiaalityöntekijät onnistuvat pysymään ammattilaisen asemassa eikä suhteesta muodostu liian henkilökohtainen ja läheinen. Toisaalta tasapainottelua vaaditaan myös luottamuksellisen suhteen säilyttämisessä asiakkaan kanssa silloinkin, kun työntekijän on esimerkiksi puututtava asiakkaan epäsovivaan toimintaan. Läheiseen asiakassuhteeseen liittyen sosiaalityöntekijät nostivat esille myös lahjojen vastaanottamisen asiakkaalta. Etiikan näkökulmasta lahjan vastaanottaminen voidaan ajatella harmittomaksi, kunhan se ei vaikuta päätöksentekoon tai sisällä sopimattomia piirteitä. Sosiaalityöntekijät kuitenkin tekivät eettistä pohdintaa lahjojen vastaanottamisen yhteydessä sen osalta, onko kyseessä vain ystävällinen ele vai mahdollisesti vaikuttamisyritys. (Viscarret ym. 2020.)

Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksessa eettisesti haastavina nousevat esille myös sellaiset tilanteet, joissa sosiaalityöntekijä ja asiakas tuntevat toisensa yksityiselämässä esimerkiksi sukulaisuuden tai tuttavuuden perusteella tai muiden aiempien yhteyksien kautta. Tämä on yleistä

silloin, kun sosiaalityöntekijät toimivat pienissä yhteisöissä. Sosiaalityöntekijöitä mietityttivät näissä tilanteissa erityisesti asiakkaan odotukset työskentelylle ja se, kuinka he pystyvät säilyttämään ammattilaisen aseman suhteessa tuttuun ihmiseen. Yksi sosiaalityöntekijä kuvasi esimerkiksi törmänneensä tilanteeseen, jossa tuttu asiakas oli pyytänyt häneltä henkilökohtaista palvelusta. Sosiaalityöntekijöiden huoli aiheesta liittyi myös siihen, miten he voivat toimia työssään tutun ihmisen kanssa ilman ennako-oletuksia. (Mt.)

Ennako-oletuksiin ja ennakkoluuloihin liittyen sosiaalityöntekijät kuvasivat kokevansa haasteita myös sen suhteen, että heidän omat näkemyksensä ja arvonsa tai mielipiteensä asiakkaan tilanteesta eivät vaikuttaisi päätöksentekoon, sillä sosiaalityöntekijöiden tulee pyrkiä objektiivisuuteen (Chatzifotiou & Papouli 2022; Głódź & Póttorzycka 2022; Kesen ym. 2021). Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä kuvasi esimerkiksi tehneensä ensin kielteisen päätöksen asiakkaan palvelusta, koska oli asiakkaan elämäntapojen takia eri mieltä hänen palvelutarpeestaan, mutta oikaisseensa kuitenkin päätöksensä myönteiseksi ymmärrettyään, että oli antanut omien mielipiteidensä vaikuttaa päätöksentekoon. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kokivat haastavaksi myös tilanteet, joissa asiakkaan aiempi käytös aiheutti sosiaalityöntekijässä pohdintaa asiakkaalle jatkossa tarjottavista tuesta ja palveluista (mt).

Riittämätön tuki asiakkaalle. Vastakohtana pohdinnalle siitä, milloin asiakassuhteesta tulee liian läheinen, COVID-19-pandemian aikana sosiaalityöntekijät kokivat eettisesti haastavaksi sen, etteivät he voineet tarjota asiakkailleen sellaista emotionaalista tai muuta tukea, jota he näkivät asiakkaan tarvitsevan (Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023). Erityisen vaikeaksi sosiaalityöntekijät kokivat esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa asiakkaan läheinen oli kuollut ja he pystyivät tukemaan asiakasta ainoastaan puhelimen välityksellä (Úriz ym. 2023). Banksin ja Rutterin (2022) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kokivat eettisenä haasteena myös omien tunteiden ja stressin hallinnan, jotta ne eivät pääsisi vaikuttamaan työn tekemiseen ja asiakkaiden tukemiseen haastavassa tilanteessa.

Asiakkaan epärehellisyys ja sitoutumattomuus nousevat aineistoni tutkimustuloksista esille asiakassuhteeseen vaikuttavina tekijöinä. Tulosten perusteella sosiaalityöntekijät kokevat eettisesti haastaviksi tilanteet, joissa asiakas rikkoo sääntöjä, lakia tai yhteisiä sopimuksia, sekä tilanteet, joissa he kokevat, että eivät voi luottaa siihen, että asiakas on täysin rehellinen. (Gomez-Garcia ym. 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021; Viscarret, ym. 2020.) Erityisesti vanhempien päihteidenkäyttö ja siihen liittyvät kysymykset huolestuttivat Juujärven ja kumppaneiden (2022) tutkimukseen

osallistuneita työntekijöitä. Sosiaalityöntekijät kuvasivat joutuvansa tekemään punnintaa sen välillä, että tiesivät asiakkaiden toimivan väärin, mutta toisaalta yrittivät myös tukea päihteitä käyttävien vanhempien yhteydenpitoa lastensa kanssa. He joutuivat siis tekemään harkintaa sen suhteen, kumpi vaihtoehto olisi haitallisempi asianosaisille, se, että vanhemmat tapaavat lapsiaan hieman päihtyneenä vai se, että vanhempi ei esimerkiksi pääsisi juuri koskaan tapaamaan lastaan, koska ei pystynyt sitoutumaan päihteettömyyteen. (Mt.)

Juujärven ja kumppaneiden (2022) mukaan sosiaalityöntekijät kokevat haastavina myös tilanteet, joissa asiakas ei sitoudu yhteistyöhön tai hän kieltäytyy tarjotuista palveluista, joita selkeästi tarvitsee. Näihin tilanteisiin liittyy tulosten perusteella monesti asiakkaan avuttomuutta, aggressiivisuutta tai arvaamattomuutta. Sosiaalityöntekijät kokivat näissä tilanteissa neuvottomuutta, koska eivät voineet vaikuttaa asiakkaan tilanteeseen niin kauan kuin tilanne ei uhannut henkeä tai terveyttä (mt). Kesän ja kumppaneiden (2021) tutkimuksen mukaan eettisiä haasteita koetaan tilanteissa, joissa asiakkaiden epäillään käyttävän heille myönnettyjä etuuksia väärin tarkoituksiin, tai heille epäillään myönnetyn etuuksia ilman todellista tarvetta. Yleensä näihin tilanteisiin liittyi lapsia, joiden tarpeiden täyttämiseen taloudellista tukea oli myönnetty ja sosiaalityöntekijällä heräsi epäily siitä, että vanhempi tai vanhemmat käyttävät rahat johonkin muuhun, kuten esimerkiksi päihteisiin (mt).

5.3 Päätöksentekoon ja asiantuntijarooliin liittyvät haasteet

Sosiaalityöntekijän työtehtäviin kuuluu oleellisesti päätöksenteko sekä erilaisten asiantuntijalausuntojen antaminen muiden viranomaisten päätöksenteon tueksi. Lasten kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden tärkeänä tehtävänä on lapsen edusta huolehtiminen, joten tehtävät sisältävät myös lasten huoltoon liittyvää päätöksentekoa ja lausuntojen antamista. Nämä edellyttävät moninäkökulmaista eettistä pohdintaa eikä asioihin välttämättä ole yksiselitteisesti oikeaa ratkaisua. (Kesän ym. 2021; Viscarret, ym. 2020.) Kesän ja kumppaneiden (2021) tutkimuksen esimerkissä äiti ja isä molemmat tahtoivat lasten yksinhuoltajuuden ja huoltajuusoikeudenkäyntiin tarvittiin lausunto sosiaalityöntekijältä, joka oli tehnyt arvion perheen tilanteesta. Sosiaalityöntekijä esitti arviossaan, että isä olisi parempi vaihtoehto taloudellisen tuen näkökulmasta, mutta äiti taas voisi tarjota parempaa hoivaa lapsille.

Lapsen huoltoon liittyvään päätöksentekoon sisältyvät myös päätökset lapsen huostaanotosta ja sijoittamisesta kodin ulkopuolella. Tällöin vanhempien tilanteisiin saattaa liittyä esimerkiksi

mielenterveydellisiä haasteita, sosiaalisia ongelmia tai päihteiden väärinkäyttöä, jotka vaarantavat lapsen kasvuolosuhteet. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kokivat haasteita erityisesti sen arvioimisessa, voiko lapsi jäädä kotiinsa asumaan. Yksi sosiaalityöntekijä kertoi esimerkiksi tilanteesta, jossa naapuri oli ilmoittanut äidin pahoinpitelevän lastaan. Perheen tilanteen selvittelyssä sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan nähnyt mitään viitteitä pahoinpitelystä ja myös lapsi kielsi haastattelussa kokevansa kotona pahoinpitelyä. Näin ollen sosiaalityöntekijä oli päättänyt, että lapsi voi jäädä kotiin asumaan, vaikka ei voinut olla varma tilanteen todellisesta laidasta. (Kesen ym. 2021.)

Asiantuntijalausuntoihin ja niiden seurauksiin liittyen sosiaalityöntekijät kokivat eettisesti haastavaksi myös tilanteet, joissa he päätyivät asiantuntijatodistajiksi oikeudenkäyntiin (Gomez-Garcia ym. 2022; Viscarret, ym. 2020). Viscarretin ja kumppaneiden (2020) mukaan tuolloin eettistä pohdintaa aiheuttavat muun muassa se, miten yksityiskohtaista tietoa sosiaalityöntekijät voivat oikeudessa antaa sekä pelko siitä, että työntekijä joutuu itse lailliseen vastuuseen lausuntonsa seurauksena. Tutkimukseen osallistuneita sosiaalityöntekijöitä myös mietitytti asiantuntijalausuntojen antamiseen liittyvä vastuu, sillä esimerkiksi maahanmuuttajien kanssa työskennellessä sosiaalityöntekijät antoivat oleskelulupahakemuksen käsittelyssä käytettäviä lausuntoja, joilla saattoi olla vaikutusta asiakkaan oleskelulupapäätöksen (mt).

Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät nostivat eettisenä haasteena esille myös *asiakkaan uhkaavan käytöksen*, joka monesti oli seurausta asiakkaan tyytymättömyydestä sosiaalityöntekijän työskentelyyn tai päätöksentekoon. Erityisesti uhkaavaa käytöstä koettiin edellä mainittuihin lapsen huoltoon ja perheiden tilanteisiin liittyvissä asioissa. Pahimmillaan sosiaalityöntekijät olivat tilanteessa, jossa he joutuivat punnitsemaan asiakkaaseen liittyvän asian salassapidon ja oman henkensä ja terveytensä välillä. Yksi sosiaalityöntekijä kertoi esimerkiksi kohdanneensa henkeensä kohdistuvaa uhkailua vaimonsa pahoinpidelleen miehen taholta, koska ei ollut suostunut kertomaan miehelle sen turvakodin sijaintia, jossa vaimo oli. (Mt.)

Kesen kumppaneineen (2021) kertoo, että toinen asiakasryhmä, joka heidän tutkimuksessaan nousee esille *huoltoon liittyvässä päätöksenteossa*, ovat huonokuntoiset vanhukset. Tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä oli esimerkiksi törmännyt tilanteeseen, jossa 73-vuotiaan naisen käsi oli murtunut ja oli herännyt epäily, että naisen perhe oli pahoinpidellyt häntä. Nainen oli kuitenkin keskustellessa kertonut, että haluaa jäädä perheensä kanssa asumaan. Tällöin sosiaalityöntekijä

joutui pohtimaan, voiko vanhuksen jättää asumaan perheensä kanssa ja kunnioittaa hänen itsemääräämisoikeuttaan, vai tuleeko tilanteeseen puuttua jollakin tavalla.

Itsemääräämisoikeuteen liittyvät eettiset haasteet nousevat esille useammassa aineostoni tutkimuksessa, osassa yleisimpien haasteiden joukossa. Niille yhteistä on sosiaalityöntekijöiden pohdinta siitä, onko asiakas kognitiivisilta kyvyiltään pätevä päättämään omista asioistaan. (Chatzifotiou & Papouli 2022; Gomez-Garcia ym. 2022; Kesen ym. 2021; Viscarret, ym. 2020.) Viscarretin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa itsemääräämisoikeuteen liittyvät asiat nousivat esille erityisesti ikäihmisten ja terveydenhuollon asiakkaiden, erityisesti psykiatrian sosiaalityön yhteydessä. Tällöin sosiaalityöntekijät ovat tekemisissä terveyden ja hyvinvoinnin kysymysten kanssa ja arvioivat psyykkisen sairauden tai vammaisuuden vaikutuksia kognitiivisiin kykyihin (mt).

Sosiaalityöntekijät kokevat eettiseksi haasteeksi *muiden tahojen vaikuttamisen sosiaalityöntekijän päätöksentekoon*. Näitä tahoja ovat yleensä poliittista vaikutusvaltaa omaavat tai palveluista vastaavat tahot. (Banks & Rutter 2022; Chatzifotiou & Papouli 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021.) Sosiaalityöntekijät olivat kokeneet muiden tahojen vaikuttamista muun muassa sellaisissa tilanteissa, joissa he olivat antaneet kielteisen päätöksen asiakkaan hakemukseen, mutta ylemmiltä tahoilta oltiin asiasta eri mieltä, syystä tai toisesta. Erityisen haastaviksi sosiaalityöntekijöiden kokemuksissa nämä tilanteet teki se, että he pelkäsivät pahimmillaan jopa menettävänsä työnsä toimiessaan vastoin ylemmän tahon tahtoa. Tällöin sosiaalityöntekijä joutui siis tekemään punnintaa, toimiiko omasta mielestään oikeudenmukaisella tavalla vai turvaako omaa työskentelyään. Erityisesti näitä eettisiä haasteita koettiin lastensuojelutyössä. (Kesen ym. 2021.)

Juujärvi kumppaneineen (2022) kertoo sosiaalityöntekijöiden kokevan eettisesti haastavina tilanteet, joissa he kokevat kollegoiden, esihenkilöiden tai kumppaneiden painostavan heitä toimimaan vastoin sitä, minkä näkevät itse oikeaksi ja arvoilleen sopivaksi toiminnaksi. Yksi tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä esimerkiksi kertoi ylempien tahojen ohjeiden olevan jatkuvasti ristiriidassa sääntöjen tai lain kanssa, jolloin hän koki erittäin haastavaksi toimia näiden ohjeiden mukaan. Toinen sosiaalityöntekijä kuvasi, kuinka yhteistyökumppani odotti hänen toistuvasti toimivan omia ammattieettisiä periaatteitaan ja laissa määriteltyjä asioita vastaan täysin taloudellisista syistä. (Mt.) Banksin ja Rutterin (2022) tutkimuksen mukaan erityisen haastavaksi muiden tahojen vaikutuksen päätöksentekoon sosiaalityöntekijät kokivat COVID-19-pandemian aikana, jolloin sääntöjä ja ohjeistuksia muutettiin jatkuvasti ja sosiaalityöntekijät joutuivat tasapainottelemaan sen kanssa, kuinka ohjeita soveltavat.

Yleinen päätöksentekoon liittyvä eettinen haaste tutkimusten perusteella on *resurssien jakaminen* (Banks & Rutter 2022; Gomez-Garcia ym. 2022; Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023; Viscarret, ym. 2020). Gomez-Garcian ja kumppaneiden (2022) sekä Viscarretin ja kumppaneiden (2020) mukaan sosiaalityöntekijät kokevat eettisesti haastavaksi käytettävissä olevien resurssien jakamisen etenkin taloudellisesti haastavina aikoina. Aineiston perusteella COVID-19-pandemian aikana sosiaalityöntekijät joutuivat tekemään enenevissä määrin eettisesti haastavia päätöksiä sen suhteen, kenelle vähät käytettävissä olevat resurssit kohdennetaan. (Banks & Rutter 2022; Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023). Yksi Banksin ja Rutterin (2022) tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä esimerkiksi kertoi joutuneensa valitsemaan, keille hänen ikääntyneistä asiakkaistaan tarjotaan ruoka-apua, mikä automaattisesti tarkoitti sitä, että asiakkaat, jotka eivät tulleet valituksi, jäivät ilman ruoka-apua. Úrizin ja kumppaneiden (2023) mukaan heidän tutkimukseensa osallistunut sosiaalityöntekijä kertoi heidän joutuneen priorisoimaan joidenkin asiakkaiden hyvinvoinnin toisten edelle. Toinen sosiaalityöntekijä kertoi resurssien jakamisen olevan haastavaa nimenomaan siitä näkökulmasta, että kyse on julkisista varoista, joiden osalta he joutuvat tekemään harkintaa kenelle niitä kohdennetaan (mt).

Aineiston perusteella sosiaalityöntekijät kokevat jatkuvasti *sääntöjen ja käytäntöjen soveltamiseen* liittyviä haasteita (Banks & Rutter 2022; Juujärvi ym. 2022; Segal & Gur 2023). Juujärvi ja kumppanit (2022) kertovat, että heidän tulostensa perusteella sosiaalityöntekijät kokevat eettisesti haastavaksi erilaisten ohjeiden, sääntöjen, standardien ja lakien noudattamisen ja soveltamisen, sillä ne ovat usein hyvin monitulkintaisia. Tähän liittyy heidän mukaansa sosiaalityöntekijöiden pohdintaa omasta roolistaan julkisen vallan käyttäjinä. Haastavaksi sääntöjen noudattaminen koetaan myös sellaisissa tapauksissa, kun säännöt ja ohjeistukset ovat selkeästi ristiriidassa sosiaalityön tarkoituksen kanssa. Tällöin taustalla on usein organisaatiomuutosten aiheuttamat talouspaineet sekä se, että päätöksiä tekevät henkilöt eivät ole sosiaalialan ammattilaisia. Näissä tapauksissa sosiaalityöntekijät kuvasivat olleensa huolissaan sääntöjen noudattamisen epäeettisistä seurauksista asiakkaille tai itselleen. (Mt.)

Banksin ja Rutterin (2022) mukaan COVID-19-pandemian aikana suurimmat eettiset haasteet liittyivät sosiaalityöntekijöiden pohdintoihin siitä, milloin noudattaa annettuja ohjeistuksia ja milloin joustaa niiden kanssa. Poikkeusolojen aikana tunnistettiin, että ihmiset, joilla oli erityisiä tarpeita tai vammoja, tarvitsivat joustavampia palveluita, joten esimerkiksi heidän kohdallaan harkintaa jouduttiin tekemään enemmän (mt). Pandemian aikana sosiaalityöntekijät joutuivat pohtimaan

myös, jatkavatko työskentelyä ja asiakkaiden kohtaamisia oman terveytensä kustannuksella (Banks & Rutter 2022; Segal & Gur 2023).

5.4 Palveluihin ja yhteistyöhön liittyvät haasteet

Sosiaalityöntekijät kokevat eettisesti haastavaksi tilanteet, joissa *asiakkaan tilannetta ei ole mahdollista ratkaista annetussa ajassa* (Gomez-Garcia ym. 2022; Viscarret, ym. 2020). Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden ja lastensuojelun asiakkaiden kanssa, jotka tarvitsevat huomattavasti pitkäkestoisempaa ja intensiivisempää työskentelyä sosiaalityöntekijät kokevat, että heille tarjottu palvelu ei ole ajallisesti riittävää (Viscarret, ym. 2020). Úrizin ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa todetaan, että COVID-19-pandemian aikana sosiaalityöntekijät kokivat palveluun käytettävän ajan riittämättömäksi niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsivat vähemmän hoivaa ja huolenpitoa, sillä pandemia-aikana asiakasmäärät kasvoivat voimakkaasti ja käytettävissä olevaa aikaa jouduttiin priorisoimaan vaikeimmissa tilanteissa oleville asiakkaille. Sosiaalityöntekijät kokivat myös palveluihin käytettävän liian vähäisen ajan vaarantavan palvelun laadun (mt).

Aineistosta nousee esille, että sosiaalityöntekijät kokivat *pandemia-aikana palveluiden järjestämisen haastavaksi*. Tämä liittyy erityisesti etävälineiden käyttöön, sillä sosiaalityö on perinteisesti kasvokkain tehtävää työtä, joten monet sosiaalityöntekijät kuvasivat olleensa uuden äärellä opetellessaan sähköisten välineiden käyttöä. Sähköisten palveluiden käyttäminen ei onnistunut osalta asiakkaista osaamisen takia, eikä kaikilla asiakkailla ollut edes puhelinta etäpalveluiden käyttämistä varten. (Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023.) Banksin ja Rutterin (2022) mukaan yksi heidän tutkimukseensa osallistunut sosiaalityöntekijä esimerkiksi kuvasi pandemia-ajan etänä työskentelyn sotivan suuresti sitä vastaan, miten hän haluaa työssään sosiaalityöntekijänä toimia. Sosiaalityöntekijät myös joutuivat tekemään ylitöitä mahdollistaakseen palveluita asiakkaille (Úriz ym. 2023).

Kesenin ja kumppaneiden (2021) tulosten mukaan sosiaalityöntekijät kokevat eettisiä haasteita tilanteissa, joissa *laissa määritellyt tai tarjolla olevat asiat eivät vastaa asiakkaan palvelutarpeeseen*. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät muun muassa kuvasivat tilanteita, joissa asiakkaan tulot olivat laskennallisesti liian hyvät taloudellisen tuen saamiseksi, mutta tosiasiallisesti kaikkien kulujen jälkeen asiakkaalle ei jäänyt rahaa juuri ollenkaan. Myös tilanteet, joissa asiakkaat ikään kuin putosivat eri palveluiden väliin, saivat aikaan sosiaalityöntekijöissä eettistä pohdintaa sen suhteen, miten pystyisivät tarjoamaan asiakkaalle riittävästi tukea. (Mt.) Úriz ja kumppanit (2023) kertovat

palveluiden riittämättömyyteen liittyvien eettisten haasteiden korostuneen COVID-19-pandemian aikana. Yksi sosiaalityöntekijä kertoi, että haasteet pandemia aikana liittyivät esimerkiksi siihen, ettei palveluita pystytty viemään tavoitteellisesti loppuun asti, mikä vaikutti negatiivisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin asiakkaisiin (mt).

Sosiaalityöntekijät kokevat tutkimusten tulosten valossa eettisiä haasteita *yhteistyössä joko muiden sosiaalityöntekijöiden tai muiden alojen ammattilaisten kanssa* sellaisten asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat useamman ammattilaisen palveluita (Chatzifotiou & Papouli 2022; Gomez-Garcia ym. 2022; Juujärvi ym. 2022; Viscarret, ym. 2020). Haasteet tilanteissa, joissa on muita ammattilaisia mukana, liittyvät yleensä palveluiden järjestämiseen ja koordinointiin (Viscarret, ym. 2020). Juujärven ja kumppaneiden (2022) mukaan sosiaalityöntekijät kuvasivat moniammatillisessa yhteistyössä nousevan välillä eriäviä näkemyksiä siitä, miten asiakkaan tilanteessa tulisi toimia tai millaisia palveluita hänelle tulisi tarjota. Yksi sosiaalityöntekijä kuvasi oman ammattitaitonsa välillä tulevan aliarvioiduksi moniammatillisessa työssä (mt). Myös Chatzifotioun ja Papoulin (2022) tutkimuksen tulosten mukaan tiimityössä esiin nouseva eettinen haaste on kunnioituksen puute eri ammattilaisten välillä.

COVID-19-pandemian aikana sosiaalityöntekijät kokivat eettisesti haastavana poikkeusolosuhteista johtuvan *tuen puutteen* (Banks & Rutter 2022; Úriz ym. 2023). Pandemia-aikana tiimityön tekeminen oli haastavaa, sillä sosiaalityöntekijät joutuivat uuden tilanteen äärellä jakamaan uusiksi velvollisuuksia, toimintoja ja tehtäviä (Úriz ym. 2023). Etätööhön siirryttäessä he kokivat, että heillä ei ollut enää mahdollisuutta konsultoida kollegaa tai esihenkilöä pohdintaa vaativissa tilanteissa, mikä teki työskentelystä eettisesti haastavaa (Banks & Rutter 2022; Úriz ym. 2023). Normaalioloissa sosiaalityöntekijät kokevat kollegiaaliseen tukeen liittyvänä haasteena muun muassa kollegan itsekkään tai moraalittoman käytöksen, henkilökohtaisen hyödyn asettaminen ammatillisen vastuun edelle sekä vallan väärinkäytön (Chatzifotiou & Papouli 2022; Gomez-Garcia ym. 2022; Juujärvi ym. 2022).

6 RATKAISUKEINOT EETTISTEN HAASTEIDEN SELVITTÄMISEKSI

Sosiaalityö on vahvaan asiantuntijuuteen perustuva ammatti, joka vaatii tekijöiltään jatkuvasti luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat erilaisia keinoja myös eettisesti haastavien tilanteiden selvittämiseen. Aineistoni perusteella sosiaalityöntekijät

tukeutuvat eettisesti haastavissa tilanteissa useimmiten kollegoiden ja esihenkilöiden tukeen ja konsultaatioon. He konsultoivat myös muita asiantuntijoita. Ratkaisukeinoina eettisesti haastavissa tilanteissa käytetään myös sääntöjen ja lakien tarkkaa noudattamista, mutta myös toisaalta omaa harkintavaltaa ja sääntöjen soveltamista luottaen omaan asiantuntemukseen. Sosiaalityöntekijät myös osallistavat asiakkaita päätöksentekoon ja pyrkivät ratkaisullaan turvaamaan asiakkaiden oikeuksia. Tässä luvussa tarkastelen lähemmin näitä keinoja.

6.1 Muiden asiantuntijoiden tuki ja konsultaatio

Yleisimpänä keinona eettisesti haastavien tilanteiden selvittämiseksi näyttäytyy aineistoni perusteella *kollegan tai esihenkilön konsultointi* (Chatzifotiou & Papouli 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021; Segal & Gur 2023). Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalityöntekijät pyrkivät hyödyntämään kollegoiden tukea aina, kun se on mahdollista. Erityisesti tukea haetaan kokeneemmilta kollegoilta. Kollegoiden ja esihenkilöiden tukea hyödynnetään päätöksentekoon liittyvissä pohdinnoissa sekä omassa organisaatiossa, että sen ulkopuolella (Chatzifotiou & Papouli 2022; Juujärvi ym. 2022).

Kollegiaalista tukea hyödynnetään esimerkiksi tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijät kokevat tarvitsevansa objektiivisen näkökulman asiakkaan tilanteeseen, koska pelkäävät ennakkokäsityksensä asiakkaasta vaikuttavan päätöksentekoon (Kesen ym. 2021). Juujärven ja kumppaneiden (2022) tulosten mukaan eettisesti haastava päätöksenteko liittyy esimerkiksi täydentävän toimeentulotuen myöntämiseen, sillä ohjeistuksista huolimatta päätöksentekoon jää paljon tulkinnanvaraa. Yksi tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä korosti kollegoiden tuen tärkeyttä siitä näkökulmasta, että päätöksenteossa ei aina välttämättä ole oikeaa ratkaisua. Hän kertoi esimerkiksi itse toimineensa jossain tilanteessa siten, että hänen toisaalta voitiin katsoa toimineen väärin siitä näkökulmasta, että ei ollut noudattanut ohjeita, mutta oikein siitä näkökulmasta, että hänen päätöksensä oli auttanut asiakasta selviytymään oman tilanteensa kanssa.

Myös COVID-19-pandemian aikaisissa poikkeusolosuhteissa sosiaalityöntekijät kääntyivät usein esihenkilöiden tai kollegoidensa puoleen pohtiessaan, miten jonkin asian kanssa tulisi menetellä. Tällöin konsultaatio kuitenkin liittyi useammin käytäntöjen soveltamiseen. Monesti esihenkilöiden konsultointiin liittyi esimerkiksi luvan kysyminen jostakin käytännöstä poikkeamiseen tai yhteinen ideointi, miten asiassa tulisi menetellä. Yksi vastaaja esimerkiksi kertoi kysyneensä esihenkilöltään

lupaa tavata asiakasta kasvokkain ulkotiloissa sen sijaan, että olisi tavannut asiakasta vain etänä. (Segal & Gur 2023.)

Tulosten perusteella voidaan todeta, että sosiaalityöntekijät *konsultoivat myös muita asiantuntijoita* tarpeen mukaan (Chatzifotiou & Papouli 2022; Głódź & Półtorzycka 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021). Sosiaalityöntekijät konsultoivat muita ammattilaisia kohdatessaan haastavia tilanteita asiakastyössä, mutta myös esimerkiksi tarkoituksenaan turvata asiakkaan pääsy soveltuviin palveluihin (Juujärvi ym. 2022). Kesenin ja kumppaneiden (2021) sekä Chatzifotioun & Papoulin (2022) mukaan muita ammattilaisia useammin sosiaalityöntekijät tukeutuvat psykologien konsultaatioon, mahdollisesti samankaltaisen ihmisläheisen työnkuvan takia. Muita sosiaalityöntekijöiden konsultoimia asiantuntijoita ovat muun muassa terveydenhuollon asiantuntijat. Mikäli tukea ei ole saatavilla kasvotusten, konsultoidessa hyödynnetään muun muassa sähköpostia. (Kesen ym. 2021.) Głódź ja Półtorzycka (2022) näkevät arvoihin ja etiikkaan liittyvän ohjauksen hyvänä apukeinona eettisesti haastavien tilanteiden pohdintaan.

6.2 Sääntöjen noudattaminen, harkintavallan käyttö sekä omaan asiantuntemukseen luottaminen

Sosiaalityöntekijät ratkaisevat eettisesti haastavia tilanteita *noudattamalla sääntöjä ja ohjeita tai vetoamalla niihin* erityisesti arkaluontoisissa ja lakiin liittyvissä kysymyksissä (Chatzifotiou & Papouli 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021; Segal & Gur 2023). Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvasivat, että arkaluontoisissa tapauksissa heidän on toimittava huolellisesti ja vastuullisesti, joten he vetoavat silloin tiukasti säännöksiin ja lakeihin. Juujärvi ja kumppanit (2022) kertovat, että sosiaalityöntekijät vetoavat lakiin varsinkin tilanteissa, joissa he kokevat päätöksentekoa koskevaa painostusta muiden tahojen toimesta, tai kokevat annettujen ohjeiden olevan ristiriidassa lain kanssa. Lakiin vedotaan heidän mukaansa myös tilanteissa, joissa joudutaan rajoittamaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Segalin & Gurin (2023) mukaan COVID-19-pandemian aikana käytännöt sääntöjen ja lakien noudattamisen suhteen olivat poikkeusoloista johtuen vaihtelevia.

Sääntöjen noudattamisen rinnalla sosiaalityöntekijät *käyttävät myös harkintavaltaa ja soveltavat annettuja ohjeita* ratkaistakseen eettisesti haastavia tilanteita (Banks & Rutter 2022; Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021; Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023). Kesenin ja kumppaneiden (2021) mukaan suurin osa tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä tiedosti sen, että sääntöjen seuraaminen olisi helpottanut päätöksentekoa, mutta tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijät uskoivat

sääntöjen noudattamisen olevan asiakkaalle epäedullista tai jopa haitallista, he käyttivät harkintaa sen sijaan, että olisivat suoraviivaisesti seuranneet ohjeita. Myös Juujärvi ja kumppanit (2022) kertovat, että harkintavallan käyttömahdollisuutta käytetään perusteena asiakasta suosivassa päätöksenteossa, erityisesti tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijät kokevat asiakkaan hyvinvoinnin tai asiakkaan edun olevan ristiriidassa annettujen säännösten kanssa. Näissä tapauksissa tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät olivat varmoja omista päätöksistään eivätkä epäröineet kyseenalaistaa muiden auktoriteettien päätöksiä. Yksi sosiaalityöntekijä kertoi esimerkiksi myöntäneensä asiakkaalle taloudellista tukea vuokran maksuun uudella paikkakunnalla, vaikka Kela oli antanut asiakkaalle kielteisen päätöksen takuuvuokran maksamisesta ja yleinen ohjeistus oli, että sosiaalityöntekijät eivät saisi tehdä Kelan kannasta poikkeavia päätöksiä. (Mt.)

Segalin ja Gurin (2023) mukaan COVID-19-pandemian aikana harkintavallan käyttö ja käytäntöjen soveltaminen näkyvät esimerkiksi siten, että sosiaalityöntekijät saattoivat jatkaa asiakkaiden tapaamisia etätyösuosituksesta huolimatta. Tuolloin he kehittivät erilaisia keinoja asiakkaiden tapaamiseen siten, että tartuntariski olisi mahdollisimman pieni. Sosiaalityöntekijät käyttivät myös luovuuttaan tarjotakseen asiakkaalle riittäviä palveluita pandemia-aikana (Banks & Rutter 2022; Segal & Gur 2023; Úriz ym. 2023). Sosiaalityöntekijät kertoivat muun muassa opastaneensa asiakkaita puhelimitse internet-asiointimissa sellaisissa tapauksissa, kun kasvokkaiset tapaamiset eivät olleet mahdollisia eikä asiakkaan ollut mahdollista saada hakemaansa palvelua puhelimitse (Segal & Gur 2023). Banksin ja Rutterin (2022) tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä oli puolestaan mahdollistanut adoption loppuun viemisen hoitaen tarvittavat paperityöt perheen kanssa ulkona riittävää etäisyyttä hyödyntäen.

Juujärven ja kumppaneiden (2022) mukaan sosiaalityöntekijät käyttävät eettisesti haastavan päätöksenteon pohjana lisäksi *omaa asiantuntemustaan, eettisiä ohjeita, omia arvojaan sekä velvollisuuttaan toimia asiakkaan parhaaksi*. Näin he toimivat muun muassa tilanteissa, joissa he kokevat ristiriitaisia vaatimuksia yhteistyötahoilta (mt). Segalin ja Gurin (2023) tutkimuksen osallistujat puolestaan kuvasivat luottaneensa omaan asiantuntemukseensa muun muassa resurssien jakamiseen liittyvässä päätöksenteossa. Yksi Juujärven ja kumppaneiden (2022) tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä kertoi esimerkiksi tehneensä lastensuojeluilmoituksen, vaikka moniammatillisessa työryhmässä ollut lääkäri oli ollut sitä mieltä, että ilmoitusta ei tarvitse tehdä. Työntekijä oli tilanteessa luottanut omaan asiantuntemukseensa ja kokemukseensa asiasta ja toiminut sen pohjalta. Banksin ja Rutterin (2022) mukaan sosiaalityöntekijät ovat myös jättäneet

noudattamatta ohjeita, joiden katsoivat asiantuntemuksensa pohjalta olevan väärä tai selkeästi asiakkaille haitallisia.

6.3 Asiakkaan osallistaminen ja oikeuksien turvaaminen

Aineistoni tulosten perusteella *sosiaalityöntekijät osallistavat myös asiakkaita päätöksentekoon ja jakavat pohdintaa aiheuttavan aiheen asiakkaan kanssa*. He kokevat sen myös mahdollistavan syvemmän keskustelun asiakkaan tilanteesta. (Juujärvi ym. 2022; Segal & Gur 2023.) Segalin & Gurin (2023) tutkimustulosten mukaan esimerkiksi tietojen luovuttamiseen liittyvissä pohdinnoissa sosiaalityöntekijät olivat kääntyneet asiakkaiden puoleen kysyen heiltä suostumuksen tietojen luovuttamiseen.

Eettisesti haastavan päätöksenteon yhteydessä sosiaalityöntekijät pyrkivät *keräämään riittävän kattavat tiedot päätöksenteon tueksi* (Juujärvi ym. 2022; Kesen ym. 2021). Esimerkiksi Kesenin ja kumppaneiden (2021) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät nimesivät asiakkaan sosiaalisen tilanteen tarkan selvittämisen yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä taloudellisen tuen myöntämisen harkinnassa. Myös Juujärven ja kumppaneiden (2022) tutkimustuloksissa korostuu yksityiskohtaisen tilanneselvityksen ja pohdinnan tekeminen yrittäessä hahmottaa asiakkaan tilannetta ja heidän olosuhteistaan. Erityisesti asiakkaan kasvokkaista kohtaamista pidetään luonnollisena tapana saada syvempi ymmärrys päätöksenteon tueksi (mt).

Sosiaalityöntekijät hyödyntävät päätöksenteossa myös *asiakkaan hyvinvoinnin edistämisen periaatetta* (Głódź & Pórtorzycka 2022; Juujärvi ym. 2022). Juujärven ja kumppanien (2022) mukaan tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät esimerkiksi jatkoivat asiakkaan kanssa työskentelyä ja pyrkivät säilyttämään hyvän asiakassuhteen asiakkaan rikkomuksista huolimatta, koska näkivät sen moraalisesti oikeaksi.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkielmani tarkoituksena oli tarkastella sosiaalityöntekijöiden työssään kohtaamia eettisiä haasteita. Olin kiinnostunut tarkastelemaan erityisesti, mihin tekijöihin nämä haasteet liittyvät ja miten sosiaalityöntekijät haasteisiin vastaavat. Tutkielmani tulosten perusteella sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään monia eettisesti haastavia tilanteita, joiden ratkaisemiseksi heillä on useita keinoja. Eettisesti haastavat tilanteet liittyvät luottamuksellisuuteen, asiakassuhteeseen, päätöksentekoon, palveluihin ja yhteistyöhön. Keinoja haastavien tilanteiden ratkaisemiseen ovat

muiden ammattilaisten konsultoiminen, sääntöjen noudattaminen, harkintavallan ja asiantuntemuksen hyödyntäminen sekä asiakkaan osallistaminen päätöksentekoon.

Sosiaalityöntekijöiden kohtaamissa eettisissä haasteissa korostuvat tietyille asiakassektoreille ominaiset eettiset haasteet sekä osittain myös kulttuurisidonnaisuus. Tämä on linjassa aiempien tutkimustulosten kanssa (vrt. Banks ym. 2020; Farkas & Romaniuk 2020). Tiettyihin teemoihin liittyvät eettiset haasteet kuitenkin korostuvat maasta, kulttuurista tai asiakassektorista riippumatta. Tällaisia ovat muun muassa luottamuksellisuuteen ja resurssien jakamiseen liittyvät haasteet, jotka molemmat ovat yleisimpiä sosiaalityöntekijöiden kohtaamien haasteiden teemoja. Luottamuksellisuuden osalta haasteina näyttäytyivät erityisesti tilanteet, joissa sosiaalityöntekijät joutuivat pohtimaan, millaista tietoa ja millä tavalla he voivat asiakkaasta paljastaa. Näihin tilanteisiin saattoi liittyä yhteystyötä muiden ammattilaisten kanssa tai ilmoitusvelvollisuus. Resurssien jakamiseen liittyvät haasteet näyttäytyvät tuloksissa runsaslukuisina kuten aiemmissakin tutkimuksissa (vrt. Banks 2006, 155–185; Banks ym. 2020; Mänttari-van der Kuip 2015; Pihlajasaari ym. 2013; Reamer 2022, 27; Ylinen ym. 2021). Luottamuksellisuuteen ja resurssien jakamiseen liittyviä haasteita voidaan mielestäni pitää sosiaalityöhön luonteenomaisesti ja pitkäaikaisesti liittyvinä eettisenä haasteina, joiden ratkaisemiseen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota jatkossa.

Sosiaalityöntekijät kohtaavat myös laajan kirjon eettisesti haastavia tilanteita toteuttaessaan asiakastyössä sosiaalityön tarkoitusta eli yhteiskunnan heikoimpien tukemista (ks. Juhila 2006, 49–54; Sheppard 2021, 10–11, 49.). He joutuvat tasapainottelemaan sen välillä, että saavat muodostettua asiakkaaseen yhteiskunnallisen muutostyön edellyttämän luottamuksellisen suhteen, mutta myös pitämään riittävän ammattimaisen etäisyyden asiakkaaseen. Sosiaalityön eettisiin periaatteisiin sisältyvästä yhdenvertaisuudesta huolimatta sosiaalityöntekijät voivat myös kokea ennakkoluuloja asiakkaisiin liittyen, jolloin he joutuvat tekemään kriittistä itsereflektiota päätöksenteon yhteydessä. Aina asiakkaat eivät myöskään ole rehellisiä tai pysty sitoutumaan heille tarjottuun palveluun. Toisinaan taas palvelut voivat olla riittämättömiä tai ristiriidassa asiakkaan tarpeiden kanssa, tai sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon pyritään vaikuttamaan. Sosiaalityöntekijät kohtaavat eettisiä haasteita myös joutuessaan tekemään asiakkaiden itsemääräämisoikeutta rajoittavia tai huoltoa koskevia päätöksiä. Nämä päätökset koskevat erityisesti lasten, ikääntyneiden ja kognitiivisilta kyvyiltään vajavaisten asiakkaiden kanssa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä.

Eriyisesti COVID-19-pandemia-aikaan liittyvinä haasteina tulosten perusteella näyttäytyvät teknologian käyttöön liittyvät vaatimukset, luottamuksellisuuden säilyttäminen sekä asiakkaiden palveluiden toteuttamisen ongelmat etänä työskennellessä. Lisäksi sosiaalityöntekijät joutuivat myös kiinnittämään erityistä huomiota omaan turvallisuuteensa sen sijaan, että olisivat vain keskittyneet suojelemaan asiakkaitaan. Lisääntynyt asiakkaiden määrä myös lisäsi resurssien jakamiseen liittyviä haasteita sekä pakotti sosiaalityöntekijät priorisoimaan asiakkaiden tarpeita. Tällöin he joutuivat tekemään punnintaa, ketkä avuntarvitsijoista jäivät ilman palvelua, mikä sotii täysin sosiaalityön ammattieettisiä periaatteita vastaan. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin aiemmin esitetyt pandemia-aikaan liittyvät haasteet (vrt. Ahonen ym. 2020; Banks ym. 2020; Farkas & Romaniuk 2020, 67; Ferguson 2020, 26; Fritz ym. 2020; Harrikari ym. 2023).

Aineistoni perusteella sosiaalityöntekijät tukeutuvat eettisesti haastavissa tilanteissa useimmin kollegoidensa ja esihenkilöidensä konsultaatioon. Tämä on linjassa aiemman tiedon kanssa (ks. Reamer 2022, 17–24). Sosiaalityöntekijät hyödyntävät etenkin kokeneempien kollegoiden tukea, mikä on luonnollista, sillä Talentian (2022, 34) mukaan ammattieettinen osaaminen karttuu työkokemuksen myötä. Muita tahoja, joita sosiaalityöntekijät konsultoivat, ovat esimerkiksi psykologit, joiden työ on sosiaalityön tavoin ihmisläheistä. Sosiaalityöntekijät ratkaisevat eettisesti haastavia tilanteita myös noudattamalla sääntöjä ja ohjeistuksia, erityisesti arkaluontoisissa tai itsemääräämisoikeuteen puuttuvissa tilanteissa, joissa päätöksenteolle tarvitaan vankat perusteet. Toisaalta taas tilanteissa, joissa asiakkaan edun katsotaan vaarantuvan, voivat sosiaalityöntekijät olla noudattamatta annettuja ohjeistuksia tai soveltaa niitä asiakkaalle edullisemmalla tavalla hyödyntämällä ammatillista autonomiaa (ks. Raunio 2011, 122–124) ja harkintavaltaa. Lisäksi sosiaalityöntekijät osallistavat asiakkaita päätöksentekoon sekä painottavat eettisesti haastavassa päätöksenteossa asiakkaiden oikeuksien toteutumista. Näiden toimien voidaan katsoa olevan sosiaalityön arvojen mukaista toimintaa (ks. Talentia 2022).

Sekä eettisissä haasteissa että sosiaalityöntekijöiden käyttämissä ratkaisukeinoissa näkyivät tilanteiden moninaisuus sekä sääntöjen tulkinnallisuus ja niiden soveltamismahdollisuus. Kuten on todettu, sosiaalityö on vahvaan asiantuntijuuteen perustuvaa työtä, joka sisältää luonteenomaisesti paljon päätöksentekoa. Tästä syystä olisi tärkeää, että sosiaalityöntekijöillä olisi käytössään mahdollisimman selkeät ja ajantasaiset säännöt ja toimintaohjeet sekä mahdollisuus konsultaatioon eettisesti haastavissa tilanteissa. Näin sosiaalityöntekijöiden resurssia voidaan jatkuvien

tulkinnallisten pohdintojen sijaan keskittää sosiaalityön tarkoitukseen eli asiakkaiden tukemiseen sekä heidän elämäntilanteidensa kohentamiseen.

Tutkielman tekeminen oli mielenkiintoinen ja opettavainen prosessi, sillä kirjallisuuskatsaus oli minulle tutkimusmenetelmänä uusi. Valitsemaani aiheeseen olen erityisen tyytyväinen, sillä tutkielman tekeminen syvensi omaa tietämystäni tästä tärkeästä teemasta. Aineistonhakuaiheessa tosin meinasi loppua usko aihevalintaan, sillä sopivien artikkeleiden löytäminen osoittautui haastavaksi. Valitsemaani aineistoa läpikäydessä vakuutuin kuitenkin lopullisesti aiheeni hienoudesta ja tärkeydestä, sillä artikkeleita lukiessa esille nousi monia mielenkiintoisia seikkoja sosiaalityön etiikasta ja arvoista. Tästä syystä koin haastavaksi pitäytyä tiukasti tutkimuskysymysteni mukaisissa asioissa, mutta koen siinä kuitenkin onnistuneeni.

Nyt jälkeenpäin näen työläässä aineistonhaussa myös hyviä puolia, sillä arvioin tarkan ja kattavan aineistohaun kasvattaneen tutkielmani luotettavuutta. Myös se, että olen avannut tutkielman toteuttamista sen eri vaiheissa, lisää sen läpinäkyvyyttä parantaen luotettavuutta. Tutkielmani on kuitenkin, kuten laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, tekijänsä tulkinta aineistosta, joten tekninen toistettavuus ei tarkoita, että tulokset olisivat yleistettävissä. Aineistoni koostuu vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista, miltä osin sitä voidaan pitää laadukkaana. Olen myös pyrkinyt aineistoa analysoidessani mahdollisimman objektiiviseen tarkasteluun.

LÄHTEET

* Kirjallisuuskatsauksen aineistolähde

Ahonen, Aune & Manssila, Jaana & Pekkarinen, Heidi & Pesonen, Tiia (2020) Koronaepidemian vaikutukset sosiaalipalveluihin. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Aveyard, Helen (2014) *Doing a Literature Review in Health and Social Care: a practical guide* (3rd edition) Maidenhead: Open University Press.

Banks, Sarah (2006) *Ethics and Values in Social Work*. (3rd edition) Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Banks, Sarah & Cai, Tian & de Jonge, Ed & Shears, Jane & Shum, Michelle & Sobočan, Ana M. & Strom, Kim & Truell, Rory & Úriz, María Jesús & Weinberg, Merlinda (2020) Practising ethically during COVID-19: Social work challenges and responses. *International social work* 63(5), 569–583.

* Banks, Sarah & Rutter, Nikki (2022) Pandemic ethics: Rethinking rights, responsibilities and roles in social work. *British Journal of Social Work* 52(6), 3460–3479.

Becket, Chris & Maynard, Andrew (2005) *Values and Ethics in Social Work: An Introduction*. London: SAGE Publications.

Bugnariu, Anca Iulia (2021) Ethical Challenges in Social Work. *PANGEEA* 21(21), 111–115.

* Chatzifotiou, Sevaste & Papouli, Eleni (2022) Social Workers Dealing with Ethical Dilemmas in the Course of Their Professional Work: The Greek Experience. *British Journal of Social Work* 52(8), 4795–4814.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (8. painos) Tampere: Vastapaino.

Farkas, Kathleen J. & Romaniuk, J. Richard (2020) Social Work, Ethics and Vulnerable Groups in the Time of Coronavirus and COVID-19. *Society Register* 4(2), 67–82.

Ferguson, Iain (2020) Neoliberal social work and COVID- 19. Teoksessa: Michael Lavalette, Vasilios Iakimidis & Iain Ferguson (toim.) *Social Work and the COVID-19 Pandemic: International Insights*. Bristol: Bristol University Press, 25–29.

Fritz, Zoe & Huxtable, Richard & Ives, Jonathan & Paton, Alexis & Slowther, Anne Marie & Wilkinson, Dominic (2020) Ethical Road Map through the Covid-19 Pandemic. *BMJ (Online)* 369(2033).

Geisler, Alexandra & Wille, Marco & Bagdi, Timea (2022) The Relevance of the Code of Ethics of Social Work in Professional Everyday Life in Youth Services and Child Protection Systems in Hungary and Germany. *Socialni Prace* 22(1), 26–45.

* Głódź, Natalia & Póltorzycka, Aleksandra (2022) Perspective of Social Work in the Axiological and Ethical Dimension. *Czech & Slovak Social Work / Sociální Práce / Sociálna Práca* 22(1), 18–25.

- * Gomez-Garcia, Rogelio & Lucas-Garcia, Jezabel & Bayon-Calvo, Siro (2022) Social workers' approaches to ethical dilemmas. *Journal of Social Work* 22(3), 804–823.
- Harrikari, Timo & Raitakari, Suvi & Kivipelto, Minna & Hekkala, Marja (2023) Johdanto: Kriisiyhteiskunnan ihmisen arki ja sosiaalityö. Teoksessa: Suvi Raitakari, Timo Harrikari, Marja Hekkala & Minna Kivipelto (toim.) *Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2023*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 5–30. <https://jyx.iyu.fi/handle/123456789/85434> Viitattu 6.1.2024.
- IFSW (2014) International Federation of Social Workers - Global Definition of the Social Work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Viitattu 19.12.2023.
- IFSW (2018) International Federation of Social Workers - Global Social Work Statement of Ethical Principles. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Viitattu 20.12.2023.
- IFSW (2020) Practising during pandemic conditions: Ethical guidance for social workers. Rheinfelden: The International Federation of Social Workers. <https://www.ifsw.org/practising-during-pandemic-conditions-ethical-guidance-for-social-workers/> Viitattu 20.12.2023.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina - Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa & Pessa, Kaija (2007) *Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- * Juujärvi, Soile & Kallunki, Elina & Luostari, Heidi (2020) Ethical Decision-Making of Social Welfare Workers in the Transition of Services: The Ethics of Care and Justice Perspectives. *Ethics and Social Welfare* 14(1), 65–83.
- Kaartinen, Miina & Katisko, Marja & Nieminen, Ari (2018) *Sosiaalityö maailmanyhteiskunnassa – uudenlaiseen asiantuntijuuteen*. Teoksessa: Tarja Juvonen & Jari Lindh & Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*. UNIpress, 88–103.
- Kairala, Maarit (2018) *Sosiaalityön teknologiaosaaminen*. Teoksessa: Tarja Juvonen & Jari Lindh & Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*. UNIpress, 211–227.
- Kallio, Tomi J. (2006) *Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana*. *Hallinnon tutkimus* 2, 18–28.
- Kananoja, Aulikki (2017a) *Sosiaalityö ammattina*. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 27–32.

- Kananoja, Aulikki (2017b) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 173–192.
- Kananoja, Aulikki (2017c) Sosiaalityön lähivuosien kasvavat haasteet. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 443–450.
- * Kesen, Nur Feyzal & Başer, Doğa & Daşbaşı, Serap & Dziegielewska, Sophia F. (2021) Ethical Difficulties among Turkish Social Workers. *Journal of Social Service Research* 47(5), 681–693.
- Kettunen, Annika & Lehtilä, Laura & Huhtala, Mari (2012) Sosiaalityöntekijöiden eettinen kuormittuneisuus ja eettiset dilemmat. Teoksessa Maarit Grönroos, Anna Hirvonen & Taru Feldt (toim.) Eettinen kuormittuneisuus ja eettisten dilemmojen sisällöt kaupunkiorganisaation eri ammattiryhmillä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisu 354. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4899-3> Viitattu 3.1.2024.
- Leach, Martin & Neale, Joanne & Kemp, Peter A. (2009) Literature Reviews. Teoksessa Joanne Neale (toim.) *Research Methods for Health and Social Care*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 49–62.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 524. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mönkkönen, Kaarina (2018) Vuorovaikutus asiakastyössä: asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveystalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemelä, Pauli (2011) Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–43.
- Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (2011) Arvojen ja etiikan dilemma sosiaalityössä. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–10.
- Pihlajasaari, Pia & Feldt, Taru & Mauno, Saija & Tolvanen, Asko (2013) Resurssien ja toimivaltuuksien puute eettisen kuormittuneisuuden riskitekijänä kaupunkiorganisaation sosiaali- ja terveyspalveluissa. *Työelämän tutkimus* 11(3), 209–222.
- Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019) Sosiaalityö osana yhteiskunnallista kehityskulkua. Teoksessa: Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino, 23–54.
- Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. (2. uudistettu laitos) Helsinki: Gaudeamus.

- Raunio, Kyösti (2011) Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–138.
- Reamer, Frederic G. (2012) Codes of Ethics. Teoksessa: Mel Gray, James Midgley & Stephen A. Webb (eds.) The Sage Handbook of Social Work. Los Angeles: SAGE, 299–315.
- Reamer, Frederic G. (2022) Managing Ethics Challenges in Social Work Organizations; A Comprehensive Strategy. *Advances in social work* 22(1), 14–32.
- Rogers, Jim & Bright, Lucy & Davies, Helen (2015) *Social Work with Adults*. Los Angeles: Sage.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- * Segal, Michal & Gur, Ayelet (2023) Ethical and legal dilemmas experienced by Israeli social workers during the COVID-19 pandemic. *Journal of Social Work* 23(3), 411–427.
- Sheppard, Michael (2021) *Social Work and Social Exclusion: The Idea of Practice*. (1st edition) London/New York: Routledge.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Suhonen, Riitta & Axelin, Anna & Stolt, Minna (2016) Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa: Minna Stolt & Anna Axelin & Riitta Suhonen (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja: tutkimuksia ja raportteja. Sarja A73.
- Talentia (2022) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a> Viitattu 29.12.2023.
- Torraco, Richard J. (2005) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. *Human Resource Development Review* 4(3), 356–367.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (Uudistettu laitos) Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- * Úriz, María-Jesús & Viscarret, Juan-Jesús & Ballesteroc, Alberto (2023) Ethical challenges of social work in Spain during COVID-19. *Etikk i praksis* 17(1), 45–57.
- * Viscarret, Juan-Jesús & Idareta, Francisco & Ballestero, Alberto & Úriz, María-Jesús (2020) Ethical Dilemmas and Areas of Social Work Intervention in Spain. *Journal of Social Service Research* 46(1), 55–70.
- Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi (2019) Hyveiden jäljillä sosiaalityössä. Teoksessa: Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 143–169.

Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi & Huhtala, Mari & Juhila, Kirsi (2021) Sosiaalityön hyveet – millaisia haasteita hyveiden mukainen toiminta sosiaalityössä kohtaa? *Psykologia* 56(1), 20–32.

Ylinen, Tyyne & Ylinen, Vera & Ylinen, Satu & Kalliomaa-Puha, Laura (2023) Itsemääräämisoikeuden ja suojelun välinen jännite gerontologisessa sosiaalityössä koronapandemian aikana. Teoksessa: Suvi Raitakari, Timo Harrikari, Marja Hekkala & Minna Kivipelto (toim.) *Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2023*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 184–213.